

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra práva

Bakalářská práce

Ochrana osobnosti v právní teorii a praxi

Libuše Jandová

© 2015 ČZU v Praze

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Katedra práva

Provozně ekonomická fakulta

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Libuše Jandová, DiS.

Veřejná správa a regionální rozvoj

Název práce

Ochrana osobnosti v právní teorii a praxi

Název anglicky

Protection of personal rights in theory and practice

Cíle práce

Bakalářská práce je tematicky zaměřena na problematiku ochrany osobnosti v teorii a praxi. Hlavním cílem této práce je porovnání osobnostních práv a jejich právní úpravou s rozhodovací praxí. Na základě syntézy teoretických a praktických poznatků pak budou formulovány vlastní závěry a návrhy bakalářské práce.

Metodika

Metodika řešení problematiky vychází v teoretické části z analýzy občanského zákoníku, dalších platných právních předpisů a odborné literatury týkající se ochrany osobnosti. Praktická část obsahuje analýzu řešených případů Krajského soudu v Ústí nad Labem a Okresního soudu v Litoměřicích a její statistické zpracování. V samotném závěru práce je provedeno zhodnocení a navržení opatření, která by mohla přispět ke zlepšení situace v oblasti ochrany osobnosti.

Doporučený rozsah práce

30 – 40 stran

Doporučené zdroje informací

Další literatura podle dohody s vedoucím bakalářské práce.

KNAP, K., ŠVESTKA, J., JEHLIČKA, O., PAVLÍK, P., PLECITÝ, V. Ochrana osobnosti podle občanského práva. Praha : Linde a.s., 2004.

Občanský zákoník. Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb.

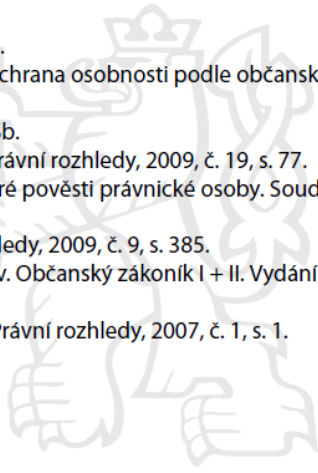
RYŠKA, M. Náhrada škody na zdraví a ochrana osobnosti. Právní rozhledy, 2009, č. 19, s. 77.

SPÁČIL, J. Nejnovější judikatura o ochraně osobnosti a dobré pověsti právnické osoby. Soudní rozhledy, 2003, č. 3, s. 77.

ŠVAŇHA, R. Ochrana osobnosti fyzických osob. Právní rozhledy, 2009, č. 9, s. 385.

ŠVESTKA, J., SPÁČIL, J., ŠKÁROVÁ, M., HULMÁK, M. a kolektiv. Občanský zákoník I + II. Vydání 2. Praha : C.H. Beck, 2009.

TELC, I. Přirozené právo osobnostní a jeho státní ochrana, Právní rozhledy, 2007, č. 1, s. 1.

Předběžný termín obhajoby

2015/06 (červen)

Vedoucí práce

JUDr. Daniela Světlíková

Elektronicky schváleno dne 10. 9. 2014

JUDr. Jana Borská

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 11. 11. 2014

Ing. Martin Pelikán, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 09. 03. 2015

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci "Ochrana osobnosti v právní teorii a praxi" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího bakalářské práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu literatury na konci práce. Jako autorka uvedené bakalářské práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne 13. března 2015

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala JUDr. Daniele Světlíkové za podněty a cenné připomínky při zpracovávání této bakalářské práce.

Ochrana osobnosti v právní teorii a praxi

Protection of personal rights in theory and practice

Souhrn

Předmětem této bakalářské práce je ochrana osobnosti v právní teorii a praxi. První teoretická část bakalářské práce pojednává o ochraně osobnosti obecně. Nejprve nastiňuje historický vývoj osobnostních práv, jejich právní zakotvení i ochranu v mezinárodních dokumentech a úmluvách, kterými je Česká republika vázána. Následně je pojednáno o zakotvení osobnostních práv v právním řádu České republiky. Jelikož se jedná o oblast velice širokou, zaměřuje se práce pouze na soukromoprávní ochranu osobnosti. Přes ústavněprávní rovinu vymezuje jednotlivá osobnostní práva, prostředky jejich ochrany i limity omezení stanovené občanským zákoníkem.

V druhé praktické části je pozornost věnována analýze faktických případů řešených Krajským soudem v Ústí nad Labem na základě podaných žalob na ochranu osobnosti a jejich statistické zpracování. Nechybí ani rozbor konkrétního zásahu do osobnostních práv od podání žaloby po konečné rozhodnutí soudu.

V samotném závěru jsou zhodnoceny získané poznatky z praxe spolu s teoretickým základem ochrany osobnosti a vytvořeny návrhy na zlepšení.

Klíčová slova: právo, osobnost, žaloba, odškodnění, újma, zákon

Summary

The subject of this thesis is the protection of the personality rights in the legal theory and practice. The first, theoretical part of the thesis discusses the protection of personality in general. It first outlines the historical development of the personality rights, their legal regulation and protection as defined in the international documents and conventions that are binding for the Czech Republic. Further is discussed the embodying of the personality rights in the legal system of the Czech Republic. As this is very wide area, the thesis is focusing only on the private law protection of personality rights. It defines the individual rights on the constitutional level, the means of their protection and the limits of the restrictions as stipulated by the Civil Code.

The analysis and statistics of the actual personality protection related lawsuits addressed by the Regional Court in Ústí nad Labem are provided in the second part. There is also the analysis of specific interventions made into the personal rights in the period from the moment of the filing of the lawsuit to a final decision of the court.

The thesis concludes with the evaluation of the findings obtained from the practical application of the legal framework together with the theoretical basis of the personality protection area and improvement suggestions are presented.

Keywords: right, personality, action, compensation, harm, law

Obsah

1	ÚVOD	10
2	CÍL PRÁCE A METODIKA	11
2.1	CÍL PRÁCE.....	11
2.2	METODIKA.....	11
3	OCHRANA OSOBNOSTI V PRÁVNÍ TEORII A PRAXI	12
3.1	V MEZINÁRODNÍM HLEDISKU.....	12
	Organizace spojených národů a její mechanismy	12
	Mechanismy Rady Evropy.....	15
	Ochrana základních lidských práv v Evropské unii.....	21
3.2	V PRÁVNÍM ŘÁDU ČR.....	24
	Ústava ČR.....	24
	Listina základních práv a svobod.....	25
	Občanský zákoník č. 89/2012 Sb.....	27
4	ANALYTICKÁ ČÁST	39
4.1	STATISTICKÉ ZPRACOVÁNÍ.....	40
4.2	VZOROVÝ PŘÍKLAD.....	50
5	ZÁVĚR	53
6	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	55
6.1	LITERATURA.....	55
6.2	JINÉ ZDROJE	56

Seznam grafů, tabulek a obrázků

<i>Graf 1</i>	Vývoj počtu stížností u ESLP	19
<i>Graf 2</i>	Stav stížností podaných k ESLP z pohledu ČR	19
<i>Graf 3</i>	Podíl jednotlivých práv v rozsudcích ESLP	20
<i>Graf 4</i>	Stav sporů řešených Soudním dvorem EU	23
<i>Graf 5</i>	Stav soudního řízení u žalob podaných ke KS Ústí nad Labem	43
<i>Graf 6</i>	Stav řízení podle jednotlivých typů žalob u KS Ústí nad Labem	44
<i>Graf 7</i>	Průměrná délka řízení u KS Ústí nad Labem podle typu žalob	46
<i>Graf 8</i>	Stížnosti podané do rozhodnutí KS Ústí nad Labem	47
<i>Graf 9</i>	Podíl rozhodnutí a odvolání u jednotlivých typů žalob KS Ústí nad Labem	48
<i>Graf 10</i>	Nároky uplatňované v žalobách u KS Ústí nad Labem	48
<i>Obrázek 1</i>	Logo Evropského soudu pro lidská práva	17
<i>Obrázek 2</i>	Logo Soudního dvora EU	22
<i>Tabulka 1</i>	Přehled podaných žalob u KS Ústí nad Labem v letech 2011-2013	40
<i>Tabulka 2</i>	Délka řízení u jednotlivých žalob u KS Ústí nad Labem	44
<i>Tabulka 3</i>	Oprávněné žaloby podané ke KS Ústí nad Labem	49

Seznam použitých zkratk

ESLP	–	Evropský soud pro lidská práva
EU	–	Evropská unie
EÚLP	–	Evropská úmluva o lidských právech
KS	–	Krajský soud
Listina	–	Listina základních práv a svobod ČR
ObčZ	–	Občanský zákoník
OSN	–	Organizace spojených národů
RE	–	Rada Evropy
SDEU	–	Soudní dvůr Evropské unie

1 Úvod

*„Význam všeobecného práva osobnostního, náležející každé lidské bytosti, spočívá v tom, aby každý člověk mohl odpovědně, svobodně a důstojně, nikým nerušeně, vyvíjet vlastní osobnost po všech stránkách v klidu a míru společenských poměrů“.*¹

Osobnost člověka a ochrana jeho základních lidských práv je v dnešní době samozřejmostí každé vyspělé demokratické společnosti. Každá lidská bytost, bez ohledu na věk, rasu, pohlaví i náboženské vyznání, je osobností, která má svá nezadatelná a nezcizitelná práva. Za současnou ideou však stojí řada dlouhých a složitých přeměn celé lidské společnosti.

Přibližně do poloviny 18. století byla osobnostní práva pouze záležitostí privilegované šlechty. Až Velká francouzská revoluce v roce 1789 se stala jakýmsi mezníkem v dějinách demokracie a základních práv člověka, jak je známe v Evropě dnes. V důsledku selských bouří francouzské ústavodárné shromáždění v té době zrušilo všechna privilegia šlechty a uzákonilo rovnost všech občanů před zákonem. Poprvé v historii se prosazovala zásada, že lidé jsou zdrojem veškeré moci, a proto mají nárok na odpor proti vládě. Dne 26. srpna 1789 byl král nucen podepsat Deklaraci práv člověka a občana. Ta obsahovala sedmnáct bodů vycházejících z moderních zásad osvícenství, že lidé jsou ve své přirozenosti nositeli práv nezávislých od státní moci a existujících nad státem. Přibližně ve stejné době byla v USA podepsána Deklarace nezávislosti. Oba dokumenty vycházely ze stejných myšlenek. Zaručovaly rovnost občanů, svobodu slova a právo na vlastnictví. Tehdy poprvé byla i osobnostní práva přiznána všem. Předmětem ústavního zákonodárství se však stala až po 1. světové válce, kdy si lidé začali naplno uvědomovat nutnost ochrany lidských práv každého člověka, nejenom občanů demokratických států.²

Od doby Francouzské revoluce prošla osobnostní práva značným vývojem a prosadila se jako univerzální. Přesto se i dnes, přes veškeré snahy mezinárodních společenství, najdou země, kde jsou lidská práva a svobody stále utiskována.

¹ Cit. TELEC, I., *Přirozené právo osobnostní a jeho státní ochrana*

² SOKOL, J., *Moc, peníze a právo: esej o společnosti a jejích institucích*

2 Cíl práce a metodika

2.1 Cíl práce

Bakalářská práce je tematicky zaměřena na problematiku ochrany osobnosti v teorii a praxi. Hlavním cílem této práce je porovnání osobnostních práv a jejich právní úpravy s rozhodovací praxí. Na základě zjištěných poznatků jsou v závěru práce vytvořeny návrhy vedoucí ke zlepšení ochrany osobnosti v České republice.

2.2 Metodika

Metodika řešené problematiky bude vycházet v první řadě ze stanoveného cíle. Následně budou shromážděny podklady a materiály potřebné k vypracování této bakalářské práce. Jedná se především o mezinárodní dokumenty a úmluvy mající nezanedbatelný vliv na formování ochrany osobnosti v českém právu, občanský zákoník, který je hlavní pramen ochrany osobnosti v České republice, ústavní zákony, jakožto právní předpisy nejvyšší právní síly v ČR, a o odbornou literaturu zabývající se touto tematikou. Po jejich prostudování bude sestavena vlastní osnova bakalářské práce. Následovat bude vypracování první, teoretické, části. V té bude provedena analýza informací plynoucích z prostudovaných podkladů a materiálů a jejich systematické rozdělení do kapitol a podkapitol. Podle potřeby budou materiály a podklady průběžně rozšiřovány o další zdroje s doplňujícími informacemi.

Po vytvoření strukturovaného celku teoretické části bude následovat sběr dat potřebných k vypracování druhé, praktické, části. Informačním systémem Krajského soudu v Ústí nad Labem budou vygenerovány spisové značky jednotlivých případů řešených v oblasti ochrany osobnosti v letech 2011 až 2013. Takto získané informace bude ovšem nutné ručně doplnit o konkrétní důvody, které vedly žalobce k podání žaloby, výši požadované náhrady škody nebo újmy a dne zahájení řízení, což bude znamenat každý jednotlivý případ „otevřít“ a ručně vypsát. Po seřazení informací a dat bude následovat vlastní zpracování pomocí obecně teoretických vědních metod, zejména metody analýzy a komparace.

V závěru práce bude provedeno zhodnocení zjištěných skutečností a formulovány vlastní závěry a náměty ve vztahu ke zkoumané problematice.

3 Ochrana osobnosti v právní teorii a praxi

Česká republika, jako členský stát několika mezinárodních společenství, je vázána mezinárodními dokumenty a úmluvami. Právní zakotvení osobnostních práv proto nelze hledat pouze v právním řádu České republiky, ale předně v mezinárodních dokumentech a úmluvách Evropských i celosvětových, ze kterých právní řád ČR čerpá.

Celý katalog základních lidských práv je nyní již v závazných dokumentech a jeho součástí jsou i rozsáhlá osobnostní práva. Osobnostní práva tedy tvoří užší soubor práv a jsou přímo vázaná na tělesnou schránku daného člověka (např. právo na život a zdraví, důstojnost, soukromí). Není jimi třeba právo na rovné zacházení, spravedlivý proces, ale s ohledem na právo na zachování lidské důstojnosti, ochranu soukromí a jméno se tato práva v mnohém prolínají.

3.1 V mezinárodním hledisku

Organizace spojených národů a její mechanismy

Organizace spojených národů (dále OSN), jakožto celosvětová organizace, oficiálně vznikla 24.10.1945 jako reakce na dění za 2. světové války (jedním z 51 zakládajících zemí bylo i Československo). Přesvědčení, že: „respektování lidských práv má úzkou spojitost s udržením a zajištěním mezinárodního míru a bezpečí“³, vedlo k vypracování a ratifikaci Charty OSN. Charta OSN je mezinárodní smlouvou, která kodifikuje základní principy mezinárodních vztahů, stanovuje práva a povinnosti členských států a stanoví orgány a postupy fungování OSN. Mezi hlavní cíle organizace a jejích členů patří zachování lidských práv a spolupráce při jejich ochraně.

Všeobecná deklarace lidských práv

Obecnost Charty byla postupem času členskými státy rozvíjena a konkretizována v deklaracích a mezinárodních úmluvách. Patří mezi ně i Všeobecná deklarace lidských práv schválená v New Yorku 10. prosince 1948 Valným shromážděním OSN. Tato deklarace byla přijata jako rezoluce, která má doporučující povahu, a jedná se o první,

³ POTOČNÝ, M., ONDŘEJ, J., *Mezinárodní právo veřejné*

ucelený, mezinárodní katalog lidských práv přiznávající je každému jedinci. Tvoří ji Preambule a 30 stručných článků obsahují základní lidská práva a svobody. Článek 1 stanoví, že: „*Všichni lidé rodí se svobodní a sobě rovni v důstojnosti i právech. Jsou nadáni rozumem a svědomím a mají spolu jednat v duchu bratrství*“.⁴ Články 2 - 21 stanoví politická práva a články 22 - 27 hospodářská, sociální a kulturní práva.

Mezinárodní pakty OSN

Přestože ustanovení Všeobecné deklaráce nejsou právně závazná, jsou články z důvodu perfektního obsahu přejímány do ústav jednotlivých států i do závazných mezinárodních smluv o lidských právech, zejména Mezinárodního paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech a Mezinárodního paktu o občanských a politických právech. Oba tyto pakty byly přijaty Valným shromážděním OSN v roce 1966, nicméně platit začaly až počátkem roku 1977.

- Mezinárodní pakt o občanských a politických právech klade důraz na dodržování základních lidských a politických práv bez jakékoliv diskriminace. Vychází ze Všeobecné deklaráce lidských práv, je ovšem obsahově bohatší a přesněji vyjádřený. Skládá se z Preambule a z 53 článků rozdělených do šesti částí. První část tvoří článek 1, ve kterém jsou zakotvena práva na sebeurčení národů, nikoliv však právo na sebeurčení národnostním menšinám (těm jsou přiznána práva pouze v určitých oblastech, např. v jazykové a kulturní oblasti). Druhou část tvoří články 2 - 5. Tato část je věnována obecným ustanovením vztahujícím se k respektování a zajištění práv uznaných v tomto Paktu, včetně derogačních ustanovení upravujících podmínky přijetí opatření zmírňující závazky i informační povinnosti smluvního státu (v případě mimořádné a úředně vyhlášené situace). Třetí část obsahuje katalog občanských a politických práv, která jsou kogentně chráněna, a nevztahuje se na ně derogace. Jedná se především o právo na život (čl. 6), zákaz mučení, krutého, nelidského nebo ponižujícího zacházení nebo trestání (čl. 7), zákaz otroctví a nevolnictví (čl. 8), právo na svobodu a osobní bezpečnost (čl. 9), zákaz uvěznění pro neschopnost dostát svým smluvním závazkům (čl. 11), svoboda myšlení, svědomí a náboženského vyznání (čl. 18), právo na spravedlivý proces a rovnost před zákonem a právo na stejnou ochranu bez diskriminace (č. 14 a 26), právo na uzavření manželství a ochranu rodiny (čl. 23)

⁴ Všeobecná deklaráce lidských práv. Dostupné z: <http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/vseobecna-deklarace-lidskych-prav.pdf>. [online 2014-09-12]

a další.⁵ Čtvrtá část upravuje mezinárodní kontrolní opatření zajišťující dodržování ujednaných závazků. Jako kontrolní mechanismus je čl. 28 zřízen Výbor pro lidská práva, složený z 18 expertů (státních příslušníků smluvních stran), který projednává zprávy smluvních stran o přijatých opatřeních a dosažených pokrocích plynoucích z tohoto Paktu. Po jejich prostudování předkládá smluvním stranám své zprávy a obecné připomínky.

- V Mezinárodním paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech se smluvní strany zavázaly uznat odpovědnost za zlepšení životních podmínek lidí na svém území, které členské státy realizují postupně podle svých finančních a materiálních možností a jsou tedy podmíněny politickou a společenskou úrovní dané země.⁶ Vzhledem k tomu, že se jedná více o programové než přímo vykonatelné závazky, je i kontrolní mechanismus benevolentnější. Státy jsou zavázány pouze k předložení zpráv o pokroku a přijatých opatřeních tajemníkovi OSN, který je předá k posouzení Hospodářské a sociální radě.

Mezinárodní úmluvy OSN

Oproti obecným, výše uvedeným mezinárodním úmluvám, přijala OSN celou řadu smluv, které se zabývají již konkrétním typem lidských práv, nebo práv určitých skupin osob. Jedná se zejména o:

- Mezinárodní úmluvu o zabránění a trestání zločinu genocidia přijatou valným shromážděním OSN v roce 1948 jako reakci na vyhlazování příslušníků židovských a jiných etnických menšin. Pod slovem genocida se rozumí částečné nebo úplné vyhlazení lidské skupiny národní, etnické, rasové nebo náboženské.⁷
- Mezinárodní úmluvou o odstranění všech forem rasové diskriminace z roku 1965 jsou garantována lidská práva a základní svobody všem lidem bez rozdílu rasy, barvy pleti nebo náboženského vyznání. Jakékoliv učení o nadřazenosti, založené na rasovém rozlišování, je vědecky falešné, morálně odsouzeníhodné, sociálně nespravedlivé a nebezpečné.⁸

⁵ FLEGL, V., *Ústavní a mezinárodní ochrana lidských práv*

⁶ POTOČNÝ, M., ONDŘEJ, J., *Mezinárodní právo veřejné*

⁷ Tamtéž

⁸ POTOČNÝ, M., ONDŘEJ, J., *Mezinárodní právo veřejné*

- Mezinárodní úmluva proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání z roku 1984 definuje a zakazuje mučení. Jejím cílem je předcházet a trestat činy proti jednotlivci ze strany nebo se souhlasem státu (čl. 1).⁹
- Sledovat nejlepší zájmy dítěte má za cíl Mezinárodní úmluva o právech dítěte z roku 1989. Dítětem definuje každou lidskou bytost mladší 18-ti let, pokud nedosáhlo zletilosti již dříve dle právního řádu, který se na ni vztahuje. Kromě všeobecných lidských práv jsou v úmluvě formulována práva týkající se dětí a jejich postavení ve společnosti (otázky vykořisťování, adopce, obchodu s dětmi apod.).¹⁰

Mechanismy Rady Evropy

Rada Evropy je mezinárodní celoevropská organizace, oddělená od Evropské unie, se sídlem ve francouzském Štrasburku. Založena byla 5. května 1949 s cílem vytvořit společný prostor, který by zaručoval dodržování lidských práv, demokracii a respektování zákonů. Česká republika se k Radě Evropy připojila 30. června 1993.¹¹

System v současné době tvoří především Evropská úmluva o ochraně lidských práv a svobod, která vychází z mezinárodních dokumentů přijatých v rámci OSN, zejména pak Všeobecnou deklarací lidských práv. Tato evropská úprava je mnohem propracovanější, pokud se týká kontroly a dodržování. Jejím mechanismem je Evropský soud pro lidská práva.¹²

Evropská úmluva o lidských právech

Evropská úmluva o lidských právech (dále jen EÚLP) byla vytvořena z podnětu Rady Evropy. Dne 4. listopadu 1950 ji podepsaly tehdejší členské země této mezinárodní organizace (Belgie, Dánsko, Francie, Německo, Island, Irsko, Lucembursko, Nizozemí, Norsko, Turecko, Spojené království Velké Británie a Severního Irska). V platnost vstoupila v září 1953, tedy o tři roky později. Česká republika (respektive Česká a Slovenská federativní republika) s výhradami ratifikovala Evropskou úmluvu o lidských právech v březnu 1992 (sdělení č. 209/1992 Sb.).

⁹ Vyhláška ministerstva zahraničních věcí č. 143/1988 Sb. Dostupné z: <http://www.zakony.cz/zakon-143-1988-Sb-Vyhlaska-ministra-zahranicnich-veci-o-umluve-proti-muceni-a-jinemu-krutemu-nelidskemu-ci-ponizujici-SB1988143/>. [online 2014-09-16]

¹⁰ Úmluva o právech dítěte, dostupné z: <http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/umluva-o-pravech-ditete.pdf>. [online 2014-09-16]

¹¹ Dostupné z: <http://www.radaevropy.cz/>. [online 2014-08-05]

¹² PROUZOVÁ, A., *Evropský soud pro lidská práva: organizace, pravomoci a řízení*

Účelem Úmluvy o ochraně lidských práv bylo vyvinout účinný mechanismus, který by zajišťoval vynutitelnost ochrany lidských práv v Evropě. Zcela revoluční se v této mezinárodní smlouvě stala možnost podání individuální stížnosti ze strany nevládní organizace, skupiny jednotlivců nebo jednotlivce proti kterémukoliv smluvnímu státu včetně jeho vlastního.¹³

Seznam lidských práv a svobod upravených v Evropské úmluvě o lidských právech byl postupně doplňován prostřednictvím dodatkových protokolů. V současné době má EÚLP 18 článků týkajících se lidských práv a 14 dodatkových (opčních) protokolů, které upravují nejen lidská práva, ale i procesní řízení.¹⁴ Seznam garantovaných lidských práv lze rozdělit do tří skupin: nedotknutelnost osobnosti, vláda práva a pluralismus a tolerance v životě společnosti.¹⁵

V první skupině jsou obsažena nezadatelná a nezcizitelná práva chránící lidský život a důstojnost a vztahující se k tělesné a morální integritě člověka a jeho svobodě. Je možné je uplatnit vůči komukoliv, kdykoliv a kdekoliv a jejich mimořádný význam je zdůrazněn v čl. 15, který stanoví absolutní zákaz jejich potlačení, a to i v případě války nebo jiného ohrožení státu.¹⁶ Jedná se o právo na život (čl. 2), právo nebýt mučen ani podroben nelidskému, krutému ani ponižujícímu zacházení (čl. 3) a právo nebýt držen v otroctví ani v nevolnictví (čl. 4).

Druhý okruh zahrnuje procesní záruky v oblasti trestního i civilního práva jako jsou právo na svobodu a bezpečnost (čl. 5), právo na spravedlivé a nestranné soudní řízení (čl. 6), právo na zákaz retroaktivity trestního zákona (čl. 7).

Třetí okruh tvoří především práva a svobody politické a práva s ekonomickými a sociálními prvky. Spadá sem například právo na respektování soukromého a rodinného života (čl. 8), svoboda myšlení, svědomí a náboženského vyznání (č. 9), svoboda projevu (čl. 10), svoboda shromažďování a sdružování (čl. 11), právo uzavřít manželství (č. 12).¹⁷

¹³ HUBÁLKOVÁ, E., *Stručná rukojeť českého advokáta k Evropské úmluvě o lidských právech*. Dostupné z: http://www.cak.cz/assets/files/170/BA_04_Z2.pdf. [online 15-1-18]

¹⁴ Evropská úmluva o ochraně lidských práv. Dostupné z: http://www.echr.coe.int/Documents/Convention_CES.pdf. [online 2015-01-25]

¹⁵ ŠTURMA, P., *Mezinárodní a evropské kontrolní mechanismy v oblasti lidských práv*

¹⁶ SUDRE, F., *Mezinárodní a evropské právo lidských práv*

¹⁷ Sdělení ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb. Dostupné z: <http://www.nssoud.cz/historie/umluva.pdf>. [online 2014-03-15]

Evropská úmluva o lidských právech je dokument výjimečný nejen svou působností, ale rovněž díky svému implementačnímu mechanismu, který zaručuje vynutitelnost jím garantovaných práv a svobod. Tento mechanismus představuje Evropský soud pro lidská práva, jehož procesní řízení je upraveno EÚLP.

Evropský soud pro lidská práva

Evropský soud pro lidská práva dohlíží na dodržování zaručených lidských práv, demokracii a dodržování zákonů vyplývajících z Evropské úmluvy o lidských právech.¹⁸ Do jeho jurisdikce v současné době spadá 47 členských států Rady Evropy, kteří jsou povinni podepsat a ratifikovat Evropskou úmluvu o Lidských právech. Sídlo Evropského soudu pro lidská práva je ve Štrasburku, v budově Lidských práv, kterou v roce 1994 navrhl britský architekt Lord Richard Rogers. Úředním jazykem je francouzština a angličtina.

Obrázek 1 Logo Evropského soudu pro lidská práva

Zdroj: <http://www.echr.coe.int>

Evropský soud pro lidská práva byl zřízen roku 1959 jako mezinárodní soudní orgán pod záštitou Evropské úmluvy o lidských právech (na základě článku 19). Než se stal samostatným, nezávislým a nestranným mezinárodním soudem regionálního typu, prošel značným vývojem.

Až do účinnosti 11. Protokolu roku 1998 byl Soud součástí systému tří orgánů spolu s Komisí a Výborem ministrů. Všechny podané stížnosti byly nejprve podrobeny

¹⁸ The Court in Brief. Dostupné z: http://www.echr.coe.int/Documents/Court_in_brief_ENG.pdf. [online 2014-11-28]

předběžnému zkoumání Komisí. Ta rozhodla o přípustnosti stížnosti a postoupila ji spolu se zprávou shrnující fakta a nezávazným názorem Soudu k vydání konečného a zavazujícího rozhodnutí. Přibližně za čtyřicet let činnosti bylo tímto způsobem vyneseno celkem 837 rozhodnutí z přibližně 45 000 návrhů (jsou zde započítány pouze takové, které byly formálně v pořádku a byly dodány s veškerou relevantní dokumentací).¹⁹ Výbor ministrů přijímal stížnosti, které nespadaly do kompetence Soudu, a dohlížel nad výkonem rozhodnutí, což mu přísluší dodnes.

Vzhledem k nárůstu počtu stížností a rostoucímu počtu členských států Rady Evropy bylo nutno zvýšit účinnost ochrany lidských práv. Na základě účinnosti 11. Dodatkového protokolu v roce 1998 byl proto vytvořen nový, trvale zasedající Evropský soud pro lidská práva, který nahradil dva stávající orgány – Komisi a Soud. Bylo tak umožněno podávat stížnosti přímo soudu, čímž se přístupnost Evropského soudu pro lidská práva otevřela pro více než 800 milionů Evropanů.

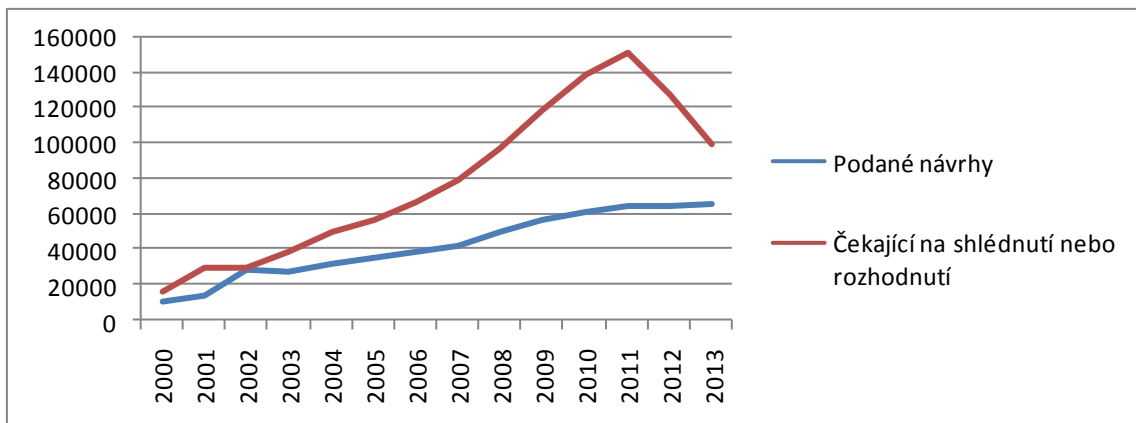
Přestože se podařilo zvýšit kapacitu kontrolního mechanismu, počet stížností stále narůstal. Za necelých deset let po reformě soud vyhlásil rozhodnutí s číslem 10 000. Každým rokem stejně tak narůstal počet návrhů v řádu tisíců a zvyšoval se i počet návrhů čekajících na přijetí či odmítnutí. K 1.1.2010 vykázal Evropský soud již 119 300 takovýchto návrhů, což by při možném tempu vyřizování znamenalo, že by trvalo přibližně 45 let, než by se všechny tyto případy dočkaly alespoň zhlédnutí ze strany některého soudce. Proto byla potřeba reformy i tohoto systému.

Dne 19. května 2009 vstoupil v platnost 14. Dodatkový protokol k EÚLP, jehož cílem je opět zefektivnění systému přijímání a vyřizování stížností. Jako primární vidí Výbor ministrů zlepšit ochranu lidských práv a základních svobod daných EÚLP na vnitrostátní úrovni členských států. Úloha Evropského soudu by měla plnit pouze subsidiární funkci při řešení sporů. Z níže uvedených grafů číslo 1 a 2 vyplývá, že po této reformě se efektivita soudu zlepšuje. Přesto přetrvávají obavy z jeho zahlcení. Stále reálnou hrozbou je již zmíněná délka soudního procesu, která v současné době činí cca 48 měsíců. Neustále se proto hledají nové možnosti reorganizace implementačního mechanismu soudu, aby se zamezilo paradoxní situaci, že by Evropský soud pro lidská práva porušil jedno z práv, jehož dodržování má garantovat.²⁰

¹⁹ 50years of activity: The Court in Facts and figures, Dostupné z: http://www.echr.coe.int/Documents/Facts_Figures_1959_2009_ENG.pdf. [online 2014-12-18]

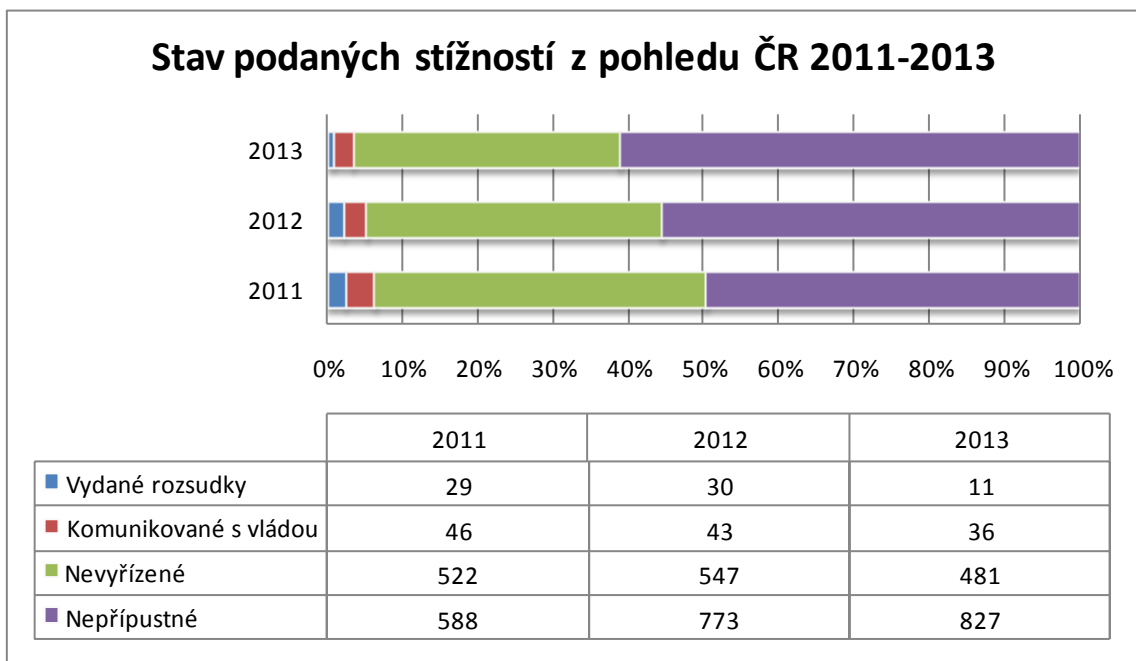
²⁰ PROUZOVÁ, A., *Evropský soud pro lidská práva*

Graf 1 Vývoj počtu stížností u ESLP

Zdroj: ESLP, Výroční zpráva 2013; vlastní zpracování

Graf 2 Stav stížností podaných k ESLP z pohledu ČR

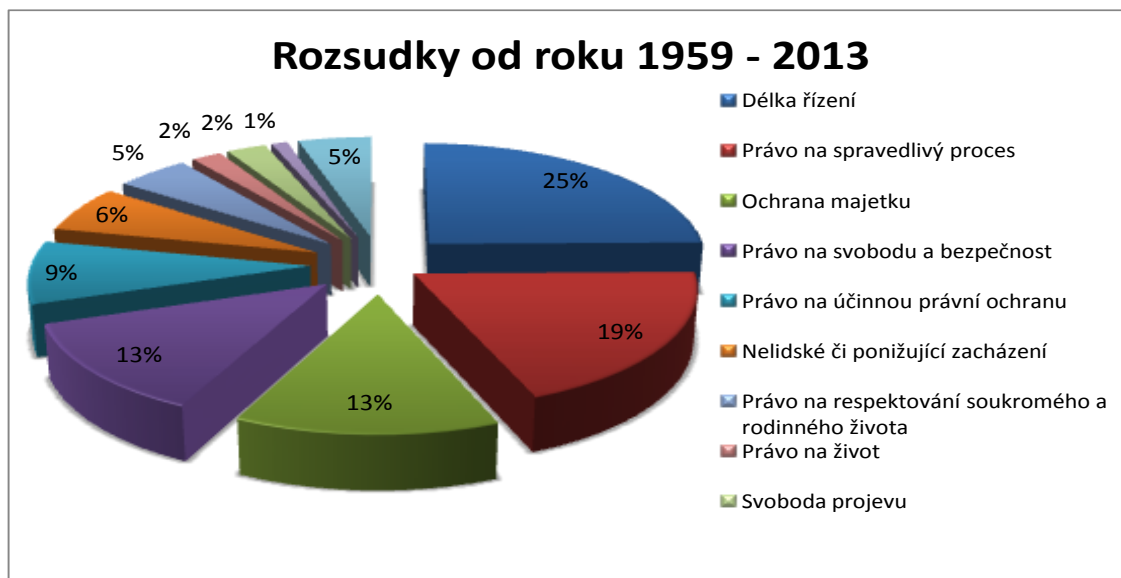

Zdroj: ESLP, Výroční zpráva 2013; vlastní zpracování

Z výročních zpráv Evropského soudu pro lidská práva vyplývá, že nejvíce práva porušující zemí je Turecko, s drobným náskokem před Itálií, a to s celkovým počtem 2994 rozhodnutí. Následuje Rusko a Polsko. Česká republika si od Evropského soudu pro lidská práva vyslechla za dobu jeho existence celkem 206 rozhodnutí a s tímto počtem se řadí na 19. místo z celkových 47 členských zemí. Z grafu 3 je rovněž možné vyčíst, že

právo na rychlý a spravedlivý proces patří mezi nejvíce porušované právo za celou dobu existence Evropského soudu pro lidská práva. Na druhém místě jsou práva na ochranu majetku a hned za nimi právo, která lze považovat za osobnostní.

Graf 3 Podíl jednotlivých práv v rozsudcích ESLP

Zdroj: ESLP, Výroční zpráva 2013; vlastní zpracování

Soud může přijímat stížnosti od každé fyzické osoby, nevládní organizace, skupiny jednotlivců nebo státu, jakožto Vysoké smluvní strany (čl. 34). Podání stížností je bezplatné, má však stanoveny formální a obsahové náležitosti (čl. 35). Podmínkami přijetí stížnosti je, že jde o věc novou, která nebyla projednávána Evropským ani jiným mezinárodním soudem, není anonymní, ve věci byly vyčerpány všechny vnitrostátní opravné prostředky, byla podaná písemně, nejpozději do 6 měsíců po doručení konečného vnitrostátního rozhodnutí a je zjevně opodstatněná.

Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva je pro smluvní strany zavazující. Na jeho výkon dohlíží Výbor ministrů.

Soudci Evropského soudu pro lidská práva jsou voleni na zasedání Parlamentního shromáždění Rady Evropy na devítileté funkční období, které nemůže být opakované.²¹ Z každé země všech 47 členských států je zvolen jeden soudce, za Českou republiku je to od roku 2012 JUDr. Aleš Pejchal.

²¹ Sdělení ministerstva zahraničních věcí č. 48/2010 Sb. Dostupné z: <http://www.esipa.cz/sbirka/sbsrv.dll/sb?DR=SB&CP=2010m048>. [online 2014-11-26]

Ochrana základních lidských práv v Evropské unii

Základní myšlenka vzniku Evropské unie spadá do konce druhé světové války. Založena však byla až v roce 1993 na základě Maastrichtské smlouvy. Hlavním důvodem byly ekonomické a politické cíle. Postupem času došlo k rozšíření a prohloubení i v oblasti demokracie a ochrany lidských práv. Evropskou unii tvoří celkem 28 evropských států, Česká republika se stala členem 1. května 2004.

Charta základních práv Evropské unie

Základním avšak právně nezávazným dokumentem Evropské unie přijatým na mezivládní konferenci v Nice v prosinci roku 2000 je Charta základních práv Evropské unie. Tvoří ji Preambule, která zavádí občanství EU a vytváří prostor svobody, bezpečnosti a spravedlnosti, a sedm kapitol nazvaných Důstojnost, Svoboda, Rovnost, Solidarita, Práva občanů, Spravedlnost a Všeobecná ustanovení. Práva obsažená v těchto kapitolách zpravidla odpovídají právům zaručených Evropskou úmluvou o lidských právech. Odlišnost této úmluvy je v tom, že staví jednotlivce do centra celé své činnosti a práva v ní vymezená jsou, až na výjimku, určená všem osobám na území Evropské unie, tedy nejen občanům jejích členských zemí. Výjimkou je pátá kapitola Práva občanů ustanovující např. právo volit nebo právo kandidovat ve volbách do Evropského parlamentu, proto je tato kapitola určena výhradně občanům Evropské unie.²²

Hodnoty jako dodržování lidských práv a respektování lidské důstojnosti spolu se zásadami svobody, demokracie, rovnosti a právního státu jsou pro všechny členské státy Evropské unie upraveny rovněž ve Směrnících a Nařízeních Evropského parlamentu a Rady. Nařízení jsou pro členské státy bezprostředně závazná. Oproti tomu směrnice nejsou bezprostředně závazné, je však u nich stanovena lhůta pro transponování. V předepsané lhůtě tedy musí každý členský stát směrnice v převedené podobě přijmout jako svůj vlastní zákon. Směrnic vztahujícím se k ochraně osobnosti bylo od vzniku Evropské unie vydáno kolem 450, nařízení skoro dvakrát tolik.²³

²² POTOČNÝ, M., ONDŘEJ, J., *Mezinárodní právo veřejné*

²³ Evropské právní předpisy a ostatní veřejné dokumenty EU. Dostupné z <http://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/>. [online 2014-12-02]

Soudní dvůr Evropské unie

Výklad právních předpisů Evropské unie a zajištění jejich jednotného uplatňování ve všech státech Evropské unie, jakožto řešení sporů a aktivní vynucování svého rozhodnutí (formou penále nebo paušální pokuty), provádí Soudní dvůr Evropské unie, jehož sídlo je v Lucembursku. Nejedná se o čistě mezinárodní soud, ale spíše o kombinaci mezinárodního a ústavního soudu. Podává výklad právních předpisů Evropské unie a tedy zejména nařízení a směrnic. Jeho právní názor je závazný pro vnitrostátní soud, který následně rozhoduje a dbá na výkon rozhodnutí.

Obrázek 2 Logo Soudního dvora EU

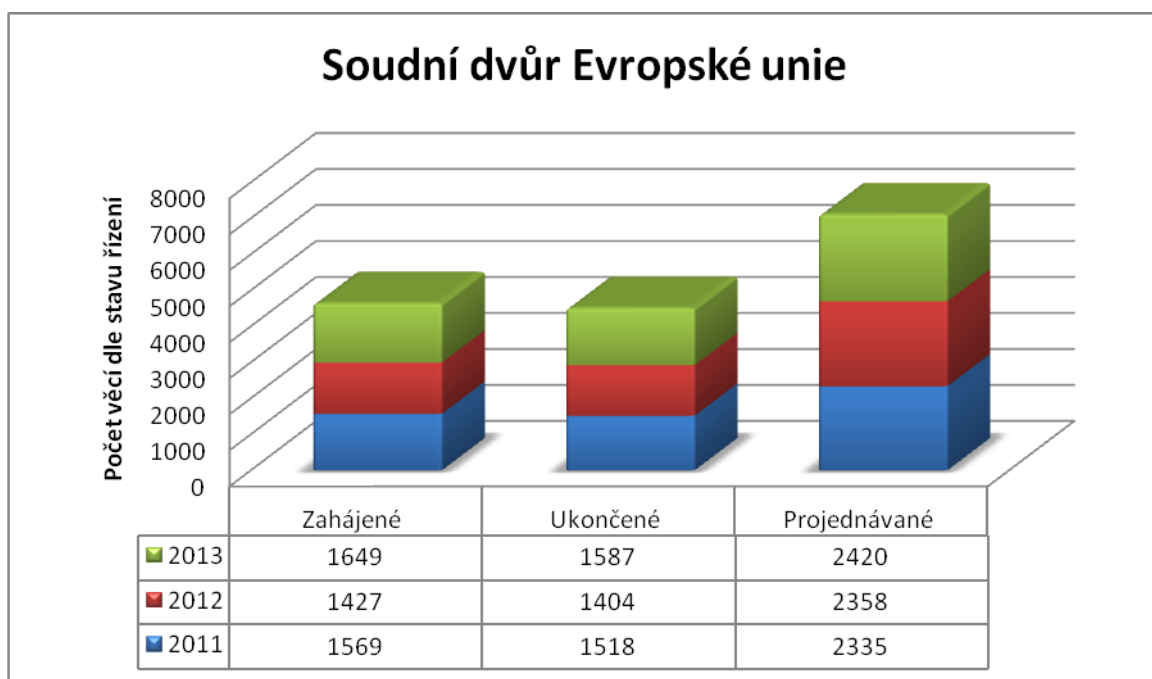
Zdroj: <http://curia.europa.eu/>

Soudní dvůr Evropské unie tvoří 28 soudců. Stejně jako u Evropského soudu pro lidská práva je za každý členský stát zvolen jeden soudce (za Českou republiku to je JUDr. Irena Pelikánová, DrSc.) Volební období je šestileté a soudce může být do funkce volen opakovaně. Nestranná stanoviska k předkládaným případům poskytuje soudu 9 generálních advokátů, kteří nereprezentují ani orgány Evropské unie ani žádnou ze stran. Stejně jako Evropský soud pro lidská práva prošel i Soudní dvůr EU reorganizací. Vzhledem ke stále většímu množství případů byl v zájmu zlepšení právní ochrany občanů zřízen další soudní orgán, tzv. Tribunál (původně Soud prvního stupně), který řeší případy předložené jednotlivci, podniky nebo některými organizacemi. Spory mezi Evropskou unií a jejími zaměstnanci rozhoduje Soud pro veřejnou službu, což je další soudní orgán.

Od svého působení obdržel Soudní dvůr EÚ více než 10 000 podání a vynesl více než 4 000 rozhodnutí. Z výroční zprávy vyplývá, že nejproduktivnější rok a zároveň rok,

ve kterém byl zaznamenán vůbec nejvyšší počet zahájených věcí v celé historii Soudního dvora, se stal rok 2013,²⁴ což je patrné i z grafu 4.

Graf 4 Stav sporů řešených Soudním dvorem EU

Zdroj: Soudní dvůr EU, Výroční zpráva 2013; vlastní zpracování

Nejvíce zahájených sporů bylo v oblasti daní (12,6%), následuje hospodářská soutěž (8,9%) a duševní a průmyslové vlastnictví (8,6%). V prostoru svobody, bezpečnosti a práva bylo zahájeno 6,5% sporů.

²⁴ Výroční zpráva Soudního dvora EÚ 2013. Dostupné z: <http://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2014-06/qdag14001csc.pdf>. [online 2014-12-02]

3.2 V právním řádu ČR

Právo na ochranu osobnosti, jako základní lidské právo, přísluší neodlučně každé fyzické osobě. Není nijak odvozeno od státu, který jej nedává, ale pouze mu poskytuje ochranu. Ochrana osobnosti má charakter práva absolutního, tudíž působí erga omnes a zasaženo do něj může být ze strany jiného subjektu jen v mezích zákona.²⁵

Charakter, obsah i rozsah základních lidských práv a svobod občanů se na území Českého státu vyvíjel podle změn režimů a státních útvarů. Součástí českých dějin jsou rámcově některá osobnostní práva od revolucí roku 1848. V té době však byla omezována habsburskou monarchií, a proto byla chápána spíše jako boj o národní samostatnost. V roce 1918 došlo rozpadem říše k vytvoření nezávislého státu a následnému přijetí ústavy. Od vzniku Československé republiky byla lidská práva a svobody včetně osobnostních práv součástí právního řádu. Ústavní listina Československé republiky z roku 1920 deklarovala suverenitu lidu a zaučovala rovnost, svobodu tiskovou, domovní, majetkovou i osobní, právo petiční, shromažďovací a spolkové, právo na listovní tajemství, svobodu projevu mínění, svobodu učení a svědomí a svobodu náboženskou. Po druhé světové válce Československo přistoupilo k výše zmiňovaným mezinárodním úmluvám. Bohužel až do roku 1989 tehdejší vlády ignorovaly mezinárodní závazky a z nich vyplývající lidská práva. Ochrana osobnosti byla v té době řešitelná zejména v rozsahu stanoveném tehdeším občanským zákoníkem č. 40/1964 Sb., viz např. § 11. Naprostá forma osobnostního práva vyplývající z mezinárodních závazků či Ústavy v některých případech chráněna příliš nebyla. Pro Českou republiku se proto důležitým mezníkem v oblasti ochrany osobnosti stalo až přijetí Ústavy ČR a Listiny základních práv a svobod v roce 1993.

Ústava ČR

Ústava je základem našeho právního řádu (zákon č. 1/1993 Sb.). V souladu s obecně uznávanými mezinárodními předpisy je pevným základem občanskoprávní ochrany osobnosti fyzických osob.²⁶ Vztah k mezinárodním úmluvám upravuje novelizovaný článek 10 Ústavy, který stanoví, že „vyhlášené mezinárodní smlouvy, k jejichž ratifikaci

²⁵ KNAP, K., *Ochrana osobnosti podle občanského práva*

²⁶ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

dal Parlament souhlas a jimiž je Česká republika vázána, jsou součástí právního řádu; stanoví-li mezinárodní smlouva něco jiného než zákon, použije se mezinárodní smlouva“²⁷, což v praxi znamená, že mezinárodní smlouvy mají přednost před zákonem. Aby se ale mezinárodní smlouva začlenila do právního řádu ČR, musí splňovat podmínky stanovené Ústavou.

Zakotvení základních lidských práv a svobod je klíčovou problematikou ústavního práva každého státu. Zpravidla všechny státy upravují základní postavení jedince v ústavě, pouze Česká republika je tomu výjimkou. V našem právním řádu jsou lidská práva garantována Listinou základních práv a svobod (Ústavní zákon č. 2/1993 Sb.), která tvoří součást ústavního pořádku ČR.

Listina základních práv a svobod

Zásadním pramenem základních práv a svobod je Listina základních práv a svobod ČR (dále jen Listina). Vedle Preambule je Listina rozdělena do šesti hlav. Jejich názvy jsou Obecná ustanovení, Lidská práva a základní svobody, Práva národnostních a etnických menšin, Hospodářská, sociální a kulturní práva, Právo na soukromí a jinou právní ochranu a Ustanovení společná.

Hned v úvodu Listiny článek 1 říká, že *„Lidé jsou svobodní a rovní v důstojnosti i v právech. Základní práva a svobody jsou nezadatelné, nezcizitelné, nepromlčitelné a nezrušitelné“*, což znamená, že nikdo nemůže být těchto práv zbaven, a to ani zákonem, a nikdo se těchto práv nemůže ani sám vzdát (nezadatelnost a nezcizitelnost jsou v zásadě synonyma). Nepromlčitelnost značí, že neuplatněním práv v určité době o ně člověk nemůže přijít. Rovněž nemohou být prohlášena za neplatná, a to ani všeobecně uznávanou vůlí v referendu nebo ústavním zákonem (nezrušitelnost).²⁸

²⁷ cit. čl. 10 zákona č. 395/2001 Sb., ústavní zákon

²⁸ PAVLÍČEK, V., *Ústava a ústavní řád České republiky*

Dle povahy obsahu lze jednotlivá práva a svobody rozdělit do několika skupin:

- Základní lidská práva a svobody jsou absolutní a věčná práva bytostně spjatá s podstatou člověka, zaručující určitou sféru osobní integrity. Jde o právo na život (čl. 6), osobní svobodu, nedotknutelnost svobody a jejího soukromí (čl. 7, 8, 9), právo na zachování lidské důstojnosti, osobní cti, dobré pověsti a na ochranu jména (čl. 10), právo vlastnit majetek (čl. 11), svoboda pohybu a pobytu (čl. 14), svoboda myšlení, svědomí, náboženského vyznání (čl. 15, 16).
- Politická práva a svobody umožňují občanům účast na veřejném politickém životě a svobodnou soutěž politických sil v demokratické společnosti. Patří mezi ně zejména svoboda projevu a právo na informace (čl. 17), petiční právo (čl. 18), shromažďovací a sdružovací právo (čl. 19, 20), volební právo (čl. 21), právo postavit se na odpor proti každému, kdo by odstraňoval demokratický řád lidských práv a základních svobod (čl. 23).
- Hospodářská sociální a kulturní práva a právo na příznivé životní prostředí deklarují práva z oblasti materiální, i duchovní. Řadí se mezi ně například právo na svobodnou volbu povolání a přípravu k němu, právo podnikat a provozovat jinou hospodářskou činnost (čl. 26), právo na stávku (čl. 27), právo na spravedlivou odměnu za práci a uspokojivé pracovní podmínky (čl. 28), právo žen, mladistvých a osob zdravotně postižených na zvýšenou ochranu zdraví při práci a zvláštní pracovní podmínky (čl. 29), právo občanů na přiměřené hmotné zabezpečení ve stáří a při nezpůsobilosti k práci, jakož i při ztrátě živitele (čl. 30), právo na ochranu zdraví (čl. 31), právo na vzdělání (čl. 33), právo na přístup ke kulturnímu bohatství (čl. 34), právo na příznivé životní prostředí (čl. 35).
- Práva národnostních a etnických menšin a cizinců. Občanům ČR tvořícím národnostní a etnické menšiny náleží stejná práva jako občanům ČR. Pojem národnostní nebo etnické menšiny však není v Listině ani v jiných právních předpisech vymezen. Rovněž cizincům náleží dle článku 42 odst. 2 Listiny stejná lidská práva a základní svobody zaručené Listinou, pokud výslovně nejsou přiznány pouze občanům. Právem poskytovaným cizincům, kteří jsou pronásledováni pro uplatňování svých politických a občanských práv a svobod na území svého domovského státu, náleží právo na azyl (čl. 43).

- Povinnosti občanů uložených v mezích a na základě zákona je v Listině vymezeno několik. Jde například o povinné absolvování školní docházky po zákonem stanovenou dobu. Povinnosti lze zákonem ukládat jen v mezích a při zachování základních práv a svobod, přičemž práva mají prioritu nad povinnostmi (čl. 4).
- Právo na soudní a jinou právní ochranu stanoví základní procesní práva. Patří sem především právo domáhat se práva stanoveným postupem, právo na přezkoumání rozhodnutí orgánu veřejné správy, právo na náhradu škody způsobené nezákonným rozhodnutím soudu, jiného státního orgánu či orgánu veřejné správy nebo nesprávným úředním postupem (čl. 36).²⁹

Osobnostní práva jsou tedy uvedena zejména v čl. 6 - 16 a v určité míře vyplývají i z dalších článků Listiny.

Občanský zákoník č. 89/2012 Sb.

Jak už bylo uvedeno, ochrana osobnosti vychází v občanském zákoníku z Ústavy ČR a z Listiny základních práv a svobod, a tím i z mezinárodních právních předpisů.

Subjekty všeobecného osobnostního práva lze rozdělit na subjekty oprávněné a subjekty povinné. Oprávněným subjektem může být jenom fyzická osoba, neboť pouze ta je nositelem osobnostních práv. Právo na jeho ochranu má přitom každý bez ohledu na svůj věk, národnost, barvu pleti, ale i způsobilosti k právním úkonům a podobně. Subjektem může být rovněž i nasciturus (nenarozené dítě), ovšem za předpokladu, že se narodí živé. V některých případech je oprávněný subjekt chráněn i postmortálně.³⁰ Po smrti se ochrany může domáhat kterákoliv z osob blízkých. Tento okruh osob nemá nic společného s okruhem dědiců ani s dědickým právem.³¹ Nově se možnost ochrany rozšířila i na právnické osoby, pokud neoprávněný zásah do osobnosti zemřelého člověka souvisí s jeho činností.

Na straně povinného subjektu může stát osoba fyzická, i osoba právnická. Rovněž stát, pokud je účastníkem soukromoprávních vztahů, je osobou právnickou a může tedy být povinným subjektem při ochraně osobnosti.

²⁹ GERLOCH, A., HŘEBEJK, J., *Ústavní systém České republiky*

³⁰ KNAP, K., *Ochrana osobnosti podle občanského práva*

³¹ PLECITÝ, V., VRABEC, J., SALAČ, J., *Základy občanského práva*

Obsah všeobecného osobnostního práva v subjektivním smyslu lze rozdělit do 3 skupin - právo jednotlivé hodnoty osobnosti užívat, právo s ním disponovat a oprávnění chránit jej před neoprávněnými zásahy.³²

Právní úprava ochrany osobnosti je v občanském zákoníku (dále ObčZ) upravena v Části první Obecná část, v hlavě II v oddíle 6 nazvaném Osobnost Člověka. Oproti původnímu občanskému zákoníku, je tento oddíl mnohem obsáhlejší. V paragrafovém znění sahá od § 81 až po § 116 a prakticky polovinu tvoří především otázky týkající se lidského těla a zdravotnictví. Celý šestý oddíl je rozdělen do šesti pododdílů.

V prvním pododdíle Osobnosti člověka nazvaném **Obecná ustanovení** je zapracován čl. 2 odst. 3 Listiny³³ a čl. 2 odst. 4 Ústavy ČR,³⁴ který každému člověku stanovuje možnost žít si podle své vůle, a tím i povinnost ostatních jeho rozhodnutí respektovat. Osobnost je zde vymezena jako něco, co nám nedává stát, ale poskytuje tomu pouze ochranu.³⁵ Výčet osobnostních práv je pojat demonstrativně, cílem je chránit všechna přirozená práva člověka, ať jsou již v zákoně výslovně stanovena či nikoliv.³⁶ V případě, že osobnost člověka je dotčena, má tento právo domáhat se žalobou upuštění od neoprávněného zásahu, případně odstranění jejich následku. Je zde ošetřena i otázka ochrany nesvéprávných ze strany veřejné moci. V případě, že zákonný zástupce či ustanovený opatrovník nebude v dané věci činný, je umožněn zásah veřejné moci proti porušování osobnostních práv (§ 81 odst. 1 ObčZ).³⁷

„Ochrany požívají zejména život a důstojnost člověka, jeho zdraví a právo žít v příznivém životním prostředí, jeho vážnost, čest, soukromí a jeho projevy osobnostní povahy.“³⁸

- Lidský život a právo na život a jeho ochranu vzniká již před narozením,³⁹ porušením tohoto práva patří k nejzávažnějším porušením lidských práv, neboť jeho následkem je usmrcení poškozeného a takovýto následek nelze jakkoli odčinit. Usmrcení osoby

³² KNAP, K., *Ochrana osobnosti podle občanského práva*

³³ Zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod ČR

³⁴ Zákon č. 1/1993 Sb. v platném znění, Ústava ČR

³⁵ HURDÍK, J., *Občanské právo hmotné*

³⁶ Srov. §81 odst. 2 NOZ, slovo „zejména“

³⁷ Důvodová zpráva k novému občanskému zákoníku. Dostupné z:

<http://obcanskyzakonik.justice.cz/fileadmin/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>. [online 2014-05-06]

³⁸ Cit. § 82 odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

³⁹ Čl. 6 odst. 1 zákona č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod

je zásadně zakázáno, výjimkou je pouze umělé přerušení těhotenství za podmínek stavených zvláštním zákonem (zákon č. 66/1986 Sb.). Nikdo nesmí být usmrčen ani na vlastní žádost (tzv. eutanazie). Trest smrti je zakázán i Listinou základních práv Evropské unie a protokolem č. 6 k Úmluvě na ochranu lidských práv.

- Pojem důstojnost není právním řádem definován a ani judikatura v tomto směru nepodává žádná vymezení. Z praktického hlediska důstojnost člověka a její právní ochrana spočívá především v uznání neomezené právní osobnosti člověka, v zákazu působení duševních nebo fyzických útrap nebo jiného nelidského či ponižujícího zacházení a zákazu diskriminace. Toto jednání se nemusí dít pouze na veřejnosti, ale též v soukromí či uzavřených společenstvích. Je zásadně věcí soudcovského uvážení, aby kritérium důstojnosti bylo posouzeno vždy podle konkrétních okolností, neboť i chování, které je společností považováno v daném místě a čase za neslušné, ještě nemusí představovat zásah do důstojnosti jiného člověka.
- K důstojnosti člověka patří i zákaz nelidského a ponižujícího zacházení. Úmluva proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání definuje mučení jako jakékoliv jednání, kterým je člověku úmyslně způsobena silná bolest nebo duševní utrpení s cílem získat od něj přiznání, potrestat jej za jednání, které způsobil, nebo z jakéhokoliv diskriminačního důvodu. Ponižující zacházení přitom vyvolá u dotčené osoby pocity strachu, tísně a méněcennosti. Zásahem do důstojnosti člověka může být i ponižující zacházení s ostatky a pozůstatky zemřelého člověka.⁴⁰
- Zásahem do zdraví člověka se rozumí zásahem do jeho tělesné a duševní integrity provedené bez jeho souhlasu, např. lékařské zákroky, zásahy při poskytování zdravotní péče, umělé přerušení těhotenství, apod. Tvoří součást duševní a tělesné integrity člověka, ve které je zdraví člověka nedotknutelné. Za součást ochrany duševní a tělesné integrity se považuje též právo žít ve zdravém životním prostředí.
- Obsahové vymezení cti a vážnosti je značně obtížné, neboť nejsou jako většina složek osobnostní povahy právním řádem definovány. Čest vyjadřuje spíše vlastní vnitřní náhled člověka na ocenění sama sebe,⁴¹ kdežto pojem vážnost je spjat s uznáním člověka ze strany ostatních. Čest a vážnost lze uplatňovat ve více sférách (soukromá,

⁴⁰ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

⁴¹ Čl. 10 odst. 1 zákona č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod

společenská, profesní a občanská). Hodnota se může v průběhu života různě měnit, a to v souvislosti s rozličným způsobem života člověka ve společnosti. Z toho plyne, že lidé si nejsou, oproti důstojnosti, ve své vážnosti a cti rovni. Ochranu je třeba vnímat jako ochranu veřejného statku (nález ÚS I. ÚS 453/03), neboť zásah do cti a vážnosti vyvolá vždy veřejné účinky.⁴²

- Pod pojem soukromí člověka spadá ochrana rodinného života, ochrana obsahu soukromých informací v osobních písemnostech, odběr biologických vzorků bez souhlasu dotčených osob apod. Součástí tohoto práva je především možnost podle vlastního uvážení zpřístupnit (případně v jaké výši) osobní soukromí člověka jiným objektům a případně se bránit proti jeho neoprávněnému zásahu ze strany jiných osob.

Projevy osobnostní povahy se projevují vlastním jednáním člověka navenek v důsledku jeho přirozenosti. Jsou buď pevně spjaty s lidskou osobností, nebo vznikají nezávisle ve vnějším světě a mohou tak existovat i po smrti člověka (použití podobizny dotčené osoby či zvukového záznamu v rozporu se zákonem).

Podoba a soukromí jsou oddělenými pojmy a zabývá se jimi druhý pododdíl. Pod pojmem podoba se rozumí vyobrazení, z něhož je možné člověka identifikovat. Ustanovení § 85 odst. 2 ObčZ zahrnuje konkludentní souhlas s případným pořízením záznamu fyzické osoby při vstupu do prostor, kde se toto dá očekávat, jako například při vstupu do bank apod. Pod pojmem soukromí se vykládá nejen obydlí, ale i jakýkoliv jiný prostor, který osoba může pokládat za svou soukromou sféru. Jedná se například o sledování jeho soukromého života a pořizování, využívání a šíření o tom zvukových nebo obrazových záznamů. V tomto směru nastal ve výkladu obrovský posun. Osobami dotčenými zásahem do tohoto práva mohou být běžní občané, i osoby ve veřejném zájmu. U osob ve veřejném zájmu je však vyšší míra tolerance, tedy snížená ochrana osobnostních práv (nevztahuje se na nepravdivé údaje o veřejně činné osobě).⁴³ Musí se však rozlišovat, zda se jedná o zásah ve veřejných záležitostech nebo o specifickou ochranu soukromí. Osobou ve veřejném zájmu se rozumí např. politici, umělci, novináři, soudci ale také pedagogové a soudní znalci.

⁴² Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

⁴³ Usnesení NS ze dne 29. listopadu 2007, sp. zn. 30 Cdo 1174/2007

Ve třetím pododdílu nazvaném **Právo na integritu** zákonodárci rozpracovali úpravu již počátečního ustanovení, které se zabývá nedotknutelností člověka a právem na důstojné nakládání s lidským tělem či jeho částmi. Povinností toho, kdo chce provést zákrok, je poučit příslušnou osobu o povaze zákroku a rizicích, které se zákrokem souvisejí a vyžádat si její souhlas. Souhlas k zásahu do integrity musí být udělen minimálně ústně, pro nejzávažnější zákroky (stanovené v § 96 odst. 2 ObčZ) pak pouze v písemné formě a nevyžaduje se jediné v případech stanovených zákonem. Jedná se o případy stavu nouze, tj. za situace, kdy je vyžadováno okamžité jednání a od postižené osoby není možné souhlas vyžádat (např. pro její bezvědomí), zákon umožňuje bezodkladně zakročit, pokud to je ve prospěch této osoby. Zároveň je § 103 ObčZ stanovena povinnost dodatečně osobu, od které nebylo možné souhlas vyžádat, poučit o povaze provedeného zákroku a o možném následku, nebyl-byli tento zákrok proveden. Zákon nově stanovuje i možnost nezletilým rozhodnout si samostatně o provedení zákroku, a to v závislosti na jejich rozumové a volní vyspělosti. To se týká i osob nesvéprávných. Jejich rozhodnutí je možné zvrátit až eventuálním rozhodnutím soudu.

Čtvrtý pododdíl **Právo člověka zadrženého ve zdravotnickém** zařízení se netýká pouze úrovní pobytu a zacházení ve zdravotnických zařízeních, ale dává možnosti člověku, který byl do takového zařízení nedobrovolně umístěn. Nedobrovolné umístění je možné jen z důvodů stanovených zákonem, pokud nelze péči o danou osobu zajistit jinak. Zákon přitom určuje povinnost zadržené osobě kvalifikovaně a co nejdříve vysvětlit, z jakého důvodu byla do příslušného zařízení umístěna. Stejně tak musí být této osobě vysvětleno právo, že si může zvolit důvěrníka či zmocněnce. Další oprávnění, jako možnost vyžádat si vyšetření nezávislou osobou nebo hovořit se zvolenou osobou bez přítomnosti kohokoliv dalšího, převážně kopírují detenci, tedy zadržení. Jediným rozdílem mezi nedobrovolným umístěním a zadržením je, že osoba zadržená může trpět duševní poruchou. Za zmínku stojí i ustanovení, které provozovateli zakazuje sdělit informaci o detenci osoby manželu, příbuzným nebo osobě blízké, pokud si to zadržená osoba nepřeje. I právo na integritu je možné zahrnout do této subčásti, neboť jak integrita fyzická, tak i psychická může být ve zdravotnických zařízeních narušena.⁴⁴

⁴⁴ Usnesení NS ze dne 29. listopadu 2007, sp. zn. 30 Cdo 1174/2007

Nakládání s částmi lidského těla upravuje pátý pododdíl a stanovuje základ pro dispozici s oddělitelnými částmi lidského těla. Člověk, jemuž byla odňata část těla, má právo dozvědět se nejen o osudu této části, ale zároveň má právo na to, aby s ní bylo naloženo důstojným způsobem a způsobem, který neohrožuje veřejné zdraví. Stejně tak je zde zakotvena i povinnost udělit souhlas s použitím takové části například pro zdravotní či vědecké účely. Zajímavostí je, že části těla, které se dají bezbolestně oddělit (např. vlasy), se po oddělení stávají věcí movitou a jsou i nadále ve vlastnictví původní osoby, která si s ní může nakládat podle svého uvážení (viz § 110 odst. 3 ObčZ).⁴⁵ Osobám je tak zaručeno právo na nakládání s takto oddělenými částmi těla, pokud si tím chtějí chránit svou soukromou sféru. Tuto skutečnost je nutno bez výjimek akceptovat.

Cílem posledního šestého pododdílu nazvaného **Ochrana lidského těla po smrti člověka** je respektovat především přání člověka vyslovené za jeho života a zachovat tak zesnulým značnou míru důstojnosti. Jedná se především o přání týkající se způsobu naložení s jeho tělem po smrti (zdali má být zpopelněno či pohřbeno). Nově je upravena i možnost vyloučit po smrti pitvu.⁴⁶ Tato možnost je však plně relevantní pouze k pitvě anatomické, tedy pro vědecké a výukové účely. V ostatních případech se jedná o pitvy „povinné“, proto je pitva prováděna i přes nesouhlas člověka, a to na základě použití speciálních právních předpisů hlavně z oblasti veřejného práva. Jedná se o pitvy prováděné za účelem zjištění nemoci a ověření klinické diagnózy u osob zemřelých ve zdravotnickém zařízení, za účelem zjištění příčiny smrti u neočekávaných nebo násilných úmrtí (včetně sebevražd) a při podezření na úmrtí způsobené trestným činem.⁴⁷

Zvláštností v občanském zákoníku je, že i když ochrana osobnosti pramení z její přirozené podstaty, jak bylo výše uvedeno, existují některá osobnostní práva, která člověk nabývá až v průběhu života a některá za život nenabude vůbec. Přesto je občanský zákoník považuje jako součást osobnosti. Vzhledem k absenci přirozenoprávního základu je ale vyčleňuje do zvláštního oddílu mezi obecnou úpravu statkových náležitostí osob a vlastní ochranu osobnosti. Jedná se o specifické postavení jména, příjmení nebo pseudonymu.⁴⁸

⁴⁵ Vládní návrh nového občanského zákoníku. Dostupné z: http://obcanskyzakonik.justice.cz/tinymce-storage/files/Vladni_navrh_obcanskeho_zakoniku_LRV_final_s%20obsahem.pdf. [online 2014-05-06]

⁴⁶ § 115 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

⁴⁷ § 88 odst. 2 a 3 ZZS a § 115 trestního řádu

⁴⁸ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

Občanský zákoník chrání používání jména dotčené osoby jinou osobou. V širším slova smyslu jménem člověka považujeme rodné (křestní) jméno, příjmení či pseudonym, což je jiné jméno, ať už krycí, nebo smyšlené, kterým se člověk při své soukromé činnosti identifikuje.

V občanském zákoníku je rovněž uveden důvod zániku přirozených osobnostních práv. Absolutně právní ochrana přirozených osobnostních práv zaniká smrtí člověka (mortis causa), což vyplývá z juristické neoddělitelnosti člověka a jeho osobnosti. Absolutní osobnostní právo ani jednotlivá oprávnění tvořící jeho součást nejsou předmětem dědictví ani jiného druhu posmrtného nástupnictví. Smrtí člověka také zanikají zvláštní nároky z ochrany osobnosti a pohledávky z nich vyplývající.⁴⁹

Při smrti žalobce se soudní řízení o těchto nárocích zastavuje. Rovněž nelze po smrti žalobce vést výkon rozhodnutí. Na rozdíl od předchozí právní úpravy lze za součást pozůstalosti považovat pohledávky z újmy na osobnosti, pokud byly dlužníkem uznány. Vzhledem k jednotné úpravě škodního práva tvoří tyto nároky na náhradu nemajetkové újmy součást jmění osoby.⁵⁰

Všeobecné osobnostní právo jako takové je nepromlčitelné. Prekluzi ovšem podle nového občanského zákoníku ve vztahu k ochraně osobnosti podléhá právo na ochranu jména, pověsti a soukromých poměrů, a to ve lhůtě jednoho roku od doby, kdy se oprávněná osoba dozví nebo mohla dozvědět o tom, že její právo bylo porušeno a kdo jej porušil.⁵¹ Tato úprava má zabránit otevírání takových záležitostí po dlouhé době.

Okolnosti vylučující neoprávněnost zásahu

Přestože osobnostní práva jsou nedotknutelná, existují okolnosti vylučující neoprávněnost do jejich zásahu. Jedná se o takové okolnosti, které porušení (respektive ohrožení) osobnosti člověka ospravedlňují.⁵²

Jedním z omezení práva na ochranu osobnosti je tzv. smluvní omezení a je upraveno v § 84 a § 85 ObčZ. Jde o případy, kdy dotčená osoba dá k zásahu do svého osobnostního

⁴⁹ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

⁵⁰ § 1475 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

⁵¹ § 524 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

⁵² KNAP, K., *Ochrana osobnosti podle občanského práva*

práva svolení.⁵³ Pro svolení není předepsaná forma, nesmí však vzniknout žádná pochybnost o tom, že dotčená osoba chtěla svolení dát. Svolení rovněž musí vyhovovat všem náležitostem právního úkonu, tzn. že osoba, která svolení dává, je způsobilá k tomuto právnímu úkonu. Zároveň se musí jednat o takovou hodnotu její osobnosti, se kterou je oprávněna disponovat. V případě zásahu do práva na život, osobní svobody a podobných je svolení považováno za neplatné, neboť je v rozporu s dobrými mravy, a pro původce zásahu z toho plynou nepříznivé sankční důsledky. Souhlas je tedy možné dát především v souvislosti s podobiznou člověka, obrazovým snímkem, osobních písemností či zvukovým záznamem, svolení k lékařským zákrokům a k odběrům orgánů a tkání, pokud nejsou určeny pro finanční prospěch.

Dotčená osoba může daný souhlas kdykoliv a bez udání důvodu odvolat, nebo jej udělit jen na určitou dobu. V případě, že odvoláním souhlasu někomu vznikne škoda, je v občanském zákoníku ustanovena povinnost tuto škodu nahradit. Pojistkou proti zneužití je institut odvolání souhlasu.

K druhému možnému omezení práva na ochranu osobnosti může dojít pouze podle zákonem stanovených pravidel. Jde o zásahy do osobnostních práv bez souhlasu dotčené osoby nebo dokonce i proti její vůli. Při zásahu dotčená osoba svá osobnostní práva neztrácí, pouze se zákonem nuceně omezuje možnost jednotlivými hodnotami disponovat. Uplatňují se zde tzv. bezúplatné zákonné licence, které lze rozdělit do dvou skupin:

- Úřední zákonné licence jsou v občanském zákoníku vymezeny v § 88. Slouží k prosazení určitého veřejného zájmu nebo k výkonu a ochraně práv jiných osob. Uplatnit je lze pouze u výslovně zmíněných hodnot, které musí být v bezprostředním a věcném vztahu k předmětu a účelu úředního řízení.⁵⁴ Formu, rozsah i způsob použití je nutné dovozovat z konkrétních zákonů, stejně tak úřední činnost musí mít oporu ve zvláštních zákonech. Tato licence se předně opírá o zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník
- Vědecké a umělecké licence a licence zpravodajské upravuje § 89 ObčZ. I tyto licence umožňují pořízení a použití taxativně vymezených hodnot bez svolení dotčené osoby k vědeckému nebo uměleckému účelu nebo pro televizní, tiskové nebo

⁵³ § 85 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

⁵⁴ KNAP, K., *Ochrana osobnosti podle občanského práva*

rozhlasové zpravodajství. Upřednostňuje veřejnou informovanost a rozvoj společnosti na úkor osobnostního práva. Mezi vymezené hodnoty patří převážně nakládání se zvukovými a obrazovými záznamy, obrazovými snímky nebo podobiznami. Tato licenci je blíže konkretizována převážně v zákoně č. 121/2000 Sb., autorský zákon.

Použití zákonem chráněných hodnot (ať už na základě zákonných licencí nebo se svolením fyzické osoby) musí být uskutečněno přiměřeným způsobem a nesmí být v rozporu s oprávněnými zájmy dotčené osoby. Musí být při něm zároveň zaručena základní ochrana důstojnosti dotčené osoby, což stanoví § 90 ObčZ.⁵⁵ Na původci zásahu je, aby prokázal, že k zásahu do ochrany osobnosti člověka došlo z jeho strany po právu a nese tedy důkazní břemeno. V případě pochybností se omezení vykládají restriktivně. Oprávněná osoba má právo chránit svá osobnostní práva před neoprávněnými zásahy a v případě, že jeho osobnost byla dotčena, má právo domáhat se nápravy.⁵⁶

Náhrada vzniklé újmy nebo škody

Náhrada imateriální škody neboli újmy nemajetkové nebo nehmotné, není občanským zákoníkem, ani jiným zákonem blíže upřesněna. Vzniká ve sféře osobní, tedy nemajetkové a můžeme ji chápat jako protiklad újmy majetkové.

Nároky při ochraně osobnostních práv člověka můžeme dělit na obecné a zvláštní (specifické). V praxi se nevylučuje možnost, aby se dotčená osoba domáhala při ochraně osobnostních práv obou nároků souběžně.

Obecné prostředky ochrany osobnosti plynou z porušení práva a oprávněných zájmů subjektů v občanském právu, tedy nejen k ochraně absolutních osobnostních práv člověka. Jedná se o svépomoc včetně nutné obrany, dohodu, ochranu poskytovanou příslušným orgánem státní správy nebo soudní ochranu poskytovanou nezávislým soudem. Soudní ochranu lze uplatnit před zahájením řízení formou předběžných opatření, formou jiných žalob nebo formou žaloby na náhradu škody, ze které plynou dva nároky - nárok na náhradu škody⁵⁷ a nárok na vydání bezdůvodného obohacení.⁵⁸

⁵⁵ FIALA, J., *Lexikon: občanské právo*

⁵⁶ § 82 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

⁵⁷ § 2894 a násl. zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

⁵⁸ § 2875 a násl. zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

Mezi náhradou škody a bezdůvodným obohacením je konkurence. Jedná se o dva samostatné soukromoprávní delikty, které se v případě souběhu vzájemně nevylučují, tzn. že poškozenému mohou vzniknout oba najednou i jedním zásahem do jeho osobnosti (jejich souběh je tedy možný, ale není běžný). Jakmile má skutek znak „obohacení“, např. nezmenšením majetku nezaplacením částky, jímž je poskytnutí svolení obvykle povoleno, jde vždy o bezdůvodné obohacení se všemi důsledky. O bezdůvodné obohacení se může jednat i při takovém plnění, u něhož byl právní důvod zpočátku dán, ale později odpadl (například v důsledku odvolání svolení) a vzniká bez ohledu na zavinění. Příkladem může být zvýšení výtisků novin v důsledku použití cizího pseudonymu.⁵⁹

V případě, že bezdůvodné obohacení bylo nabyto zásahem do přirozeného práva člověka chráněného ustanovením první části občanského zákoníku, může poškozený požadovat dvojnásobek odměny. Ta mimo vydání neoprávněného majetkového prospěchu zahrnuje i soukromou pokutu za neoprávněný zásah do osobnosti vyplácenou k rukám dotčeného člověka.⁶⁰

Zvláštní nároky ochrany osobnosti vyplývají přímo z absolutního osobnostního práva a jsou spojeny s právem na ochranu osobnosti. Občanský zákoník pro případ porušení či ohrožení osobnosti taxativně stanoví okruh zvláštních nároků na náhradu škody, kterých se má právo poškozený domáhat formou soudních žalob. Každý nárok lze uplatnit jednak samostatně, jednak kumulativně, tedy společně vedle sebe. Jedná se o nárok zápůrčí, odstraňovací a satisfakční.

- Účelem nároku zápůrčího, nebo též negatorního, zdržovacího, je domoci se zákazu činnosti neoprávněně jednající osoby, která v dané době ohrožuje osobnost žalobce. Tento nárok může být uplatněn pouze za podmínky, že neoprávněný zásah do práva na ochranu osobnosti konkrétní fyzické osoby trvá, pokračuje nebo hrozí jeho opakování v budoucnu. Musí přitom jít o reálné a bezprostřední nebezpečí (např. výhrůžky původce neoprávněného zásahu).⁶¹

Z výše uvedeného tedy vyplývá, že nárok nelze uplatnit za situace, kdy již škodlivý stav netrvá a ani takový zásah nehrozí. V případě, že dojde k odstranění závadného stavu

⁵⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 28 Cdo 4755/2009

⁶⁰ § 3004 odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

⁶¹ Rozsudek Krajského soudu v Ostravě sp. zn. 23 C 3/97

v průběhu řízení a nehrozí již opakování neoprávněného jednání, měla by být žaloba vzata žalobcem zpět.⁶²

- Účelem nároku odstraňovacího, tedy restitučního, je odstranit následky neoprávněného zásahu do absolutního práva. Žalovanému je oproti předchozí žalobě ukládána povinnost určitého aktivního jednání k obnovení (restituování) předchozího právního stavu, který existoval před neoprávněným zásahem. Odstranění protiprávního stavu se děje zásadně na náklady rušitele. Podmínkou uplatnění tohoto nároku je existence protiprávního stavu, tedy trvající následky neoprávněného zásahu, byť samotný neoprávněný zásah již pominul. Druhou podmínkou je, že restituování je objektivně možné a reálné. Může se jednat například o stažení podobizen, a to třeba i jejich odkupem apod.

Ač to občanský zákoník výslovně nestanoví, je při přiznávání (restitučního) odstraňovacího nároku soud povinen přihlídnout k majetkovým či nemajetkovým následkům, které mohou uplatněním takového nároku vzniknout, a to jak škůdci, tak poškozenému. Jedná se především o zvážení vhodnosti, úměrnosti, přiměřenosti a závažnosti přiznání nároku, ale i zájmy třetích osob a ochrana jejich dobré víry.

- Náhrada újmy se poskytuje rovněž v podobě nároku satisfakčního neboli přiměřeného zadostiučinění.⁶³ Účelem satisfakce je uspokojení za to, že byl poškozený proti své vůli nucen strpět nemajetkovou újmu. Zadostiučinění by mělo vést k osobnímu vypořádání se s minulostí, a to jak na straně rušitele, tak poškozeného. Nárok může být uplatňován jedině za podmínky, že ze strany narušitele existuje zavinění, které se v nedbalostní formě presumuje.⁶⁴ To znamená, že otázka zavinění narušitele je přímo podmínkou pro samotný vznik odpovědnostního závazku k odškodnění újmy, nikoli jen kritériem pro určení jeho přiměřené formy a výše.

Vznik odpovědnostního závazku k náhradě způsobené újmy je však vázán až na okamžik vzniku újmy. Pouhá hrozba vzniku újmy je nedostačující pro její nahrazení, protože není dosud co satisfikovat. Výjimkou může být situace, ve které již samotná reálná hrozba zásahu do osobnosti může vyvolat nemajetkovou újmu na přirozeném právu člověka, a to vzhledem ke konkrétním okolnostem případu. V tomto případě je rovněž možné domáhat

⁶² § 92 odst. 2 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád

⁶³ § 2956 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

⁶⁴ §2894 odst. 2, věta druhá zákona č. 89/2012 Sb. – srov. §2910 a §2911 zákona č. 40/1964 Sb.

se splnění tzv. prevenční povinnosti podle § 2900 ObčZ, má-li jít o újmu na svobodě, životě nebo zdraví.

Mezi možnosti přiměřeného zadostiučinění patří morální zadostiučinění, které nemá majetkovou povahu a spočívá v první řadě v omluvě nebo odvolání svých výroků. Patří sem i návrh na přiznání symbolické peněžité částky soudem (např. 1,- Kč). Mezi zásahem a satisfakcí musí být proporcionalita: „*Přiměřeným zadostiučiněním nemůže být omluva pronášená za takových okolností, že teprve z ní se určitá část veřejnosti dozví o zásahu do osobnostních práv, o němž by se jinak nedozvěděla a jenž by tedy do té doby nemohl vážnost postižené fyzické osoby v očích dané části veřejnosti snížit.*“⁶⁵

Další možností přiměřeného zadostiučinění je zadostiučinění peněžní. Uplatňuje se v případě, že morální zadostiučinění se zdá být málo účinné nebo nedostačující a poškozený pociťuje imateriální újmu jako závažnou. Účelem tohoto zadostiučinění rozhodně nemůže být fund rating, tedy získávání finančních zdrojů k další činnosti, který je v rozporu s dobrými mravy.

Při určování způsobu zadostiučinění má prioritu poskytnutí morálního zadostiučinění před peněžítým. Objektivní posouzení závažnosti vzniklé nemajetkové újmy a všech okolností daného případu je vždy na zvážení soudu.

Absolutní právo jako takové je podle občanského zákoníku nepromlčitelné. To se týká i zvláštních osobnostních nároků vyplývajících z ochrany osobnosti. Toto neplatí pro poskytnutí přiměřeného zadostiučinění, které představuje odčinění nemajetkové újmy. Pro tuto platí obecná úprava jednotného práva na náhradu škody nebo jiné újmy (včetně promlčení). Pro případ bezdůvodného obohacení v souvislosti se zásahem do osobnosti platí podobný závěr, protože i zde se jedná o obecný soukromoprávní nárok.

Pro případ smrti oprávněného Občanský zákoník výslovně stvrzuje pouze přechod finančních satisfakcí. Ostatní nároky se nedědí a zanikají smrtí.⁶⁶

⁶⁵ Cit. Rozsudek KS v Ostravě sp. zn. 23C 3/97

⁶⁶ § 1475 odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

4 Analytická část

Ochrana osobnosti je velice rozsáhlá a dynamicky se vyvíjející oblast. V praxi se vyznačuje značnou různorodostí případů, a proto kromě právních norem hraje důležitou a nezastupitelnou roli i institut nezávislého soudnictví. V České republice ho vytváří soustava obecních soudů a soud Ústavní. Mezi jednotlivými instancemi obecních soudů, které dohlízejí na zákonnost, se uplatňuje služební podřazenost a nadřazenost. Ústavní soud ČR tvoří samostatnou složku soudního uspořádání a dohlíží na dodržování ústavnosti.

Tato práce blíže analyzuje řešené případy v oblasti ochrany osobnosti v působnosti Krajského soudu v Ústí nad Labem, a to v letech 2011 až 2013. Pod krajský soud spadá od roku 1992 celkem 7 okresů - Děčín, Chomutov, Jablonec nad Nisou, Liberec, Litoměřice, Louny, Most, Teplice a Ústí nad Labem. Okresy Česká Lípa, Jablonec nad Nisou a Liberec patří pod pobočku ústeckého Krajského soudu v Liberci a v této bakalářské práci proto nebudou zohledněny.

Krajský soud v Ústí nad Labem byl až do účinnosti nového občanského zákoníku dne 1.1.2014 prvoinstančním soudem v občanskoprávních sporech na ochranu osobnosti a jeho odvolacím soudem byl Vrchní soud v Praze. Skládal se z předsedy, místopředsedy a celkem 106 civilních a trestních soudců. Žaloby na ochranu osobnosti řešil dle rozvrhu práce pouze jeden specializovaný soudce. V současné době ochrana osobnosti přísluší okresním soudům a krajský soud působí už pouze jako druhoinstanční (vyjma žalob podaných do 31.12.2013). Původně měla být bakalářská práce zaměřena i na faktické případy řešené u Okresního soudu v Litoměřicích, ale jelikož za rok 2014 nebyla v této problematice podána žádná žaloba, vychází práce pouze z podkladů poskytnutých Krajským soudem v Ústí nad Labem.

4.1 Statistické zpracování

Z tabulky 1, 2 a 3 vyplývá, že v letech 2011 až 2013 bylo ke Krajskému soudu v Ústí nad Labem podáno celkem 71 žalob pro porušení osobnostních práv, přičemž za tyto tři roky se počet podaných žalob snížil přibližně o 61%.

Tabulka 1 Přehled podaných žalob u KS Ústí nad Labem v roce 2011-2013

2011

Spisová značka	Důvod žaloby + čeho se žalobce domáhal
34C 3/2011	Požadovaná omluva za poškození dobrého jména
34C 6/2011	Požadovaná omluva za to, že žalobce byl označen žalovanou za zoofila, který znásilňuje psy
34C 7/2011	Žalobci žalují nemocnici, že jejich vinou zemřela jejich příbuzná; požadovaná finanční satisfakce
34C 27/2011	Žaloba pro urážky; požadavek na omluvu a zdržení se nepravdivých údajů o žalobci; požadováno zaplacení 100.000,- Kč
34C 44/2011	Žaloba kněze kvůli křivému nařčení ze sexuálního obtěžování dítěte; o omluvu a 90.000,- Kč
34C 57/2011	Žaloba proti výrobci krbových kamen, která vybuchla a zranila žalobce; požadavek na peníze (1.000.000,- Kč, 500.000,- Kč a 500.000,- Kč)
34C 58/2011	Požadovaná omluva o peníze za urážky; sousedé
34C 65/2011	Zaplacení 300.000,- Kč za to, že žalovaný umístil na facebook erotické fotky žalobkyně
34C 67/2011	Nesprávný lékařský zákrok; žalovaná nemocnice o peníze
34C 79/2011	Nesprávný lékařský zákrok; žalovaná nemocnice o peníze
34C 111/2011	Nesprávný lékařský postup; požadovaná omluva a 100.000,- Kč
34C 116/2011	Požadováno, aby žalovaný okresní soud nemohl vyžadovat neoprávněné důkazy v řízení proti žalobkyni
34C 120/2011	Žaloba na omluvu a vyplacení 100.000,- Kč za urážky ze strany žalované
34C 125/2011	Domácí násilí; družka žalovala druha, aby se zdržel fyzického napadání a urážek
34C 127/2011	Žaloba proti PČR za nesprávný policejní postup; požadováno 500.000,- Kč
34C 128/2011	Žaloba kvůli urážkám; požadována finanční satisfakce
34C 135/2011	Žaloba příbuzných proti pachateli dopravní nehody, při které došlo k úmrtí příbuzné žalobců
34C 142/2011	Žaloba na nesprávný postup zdravotnického zařízení; požadována finanční satisfakce
34C 145/2011	Žaloba na nesprávný postup zdravotnického zařízení; požadována finanční satisfakce
34C 147/2011	Žaloba kvůli urážkám; požadavek na 1.000.000,- Kč
34C 163/2011	Žaloba kvůli urážkám; požadovaná omluva a 120.000,- Kč
34C 165/2011	Odškodnění oběti trestního činu znásilnění; požadováno 100.000,- Kč
34C 178/2011	Žaloba pro urážky žalobce; požadováno zdržet se nepravdivých tvrzení o žalobci + omluva

34C 179/2011	Žaloba na školu, že nedostatečně řešila šikanu žalobkyň; požadována omluva a 50.000,- Kč
34C 190/2011	Žaloba kvůli stalkingu; požadavek, aby žalované se nemohly přiblížit k žalobci a zdržely se navazování kontaktu
34C 192/2011	Žaloba kvůli urážkám; požadovaná omluva a 1.000.000,- Kč
34C 198/2011	Žaloba kvůli urážkám; požadovaná omluva a 100.000,- Kč
34C 201/2011	Žaloba kvůli urážkám; požadovaná omluva a 200.000,- Kč
34C 214/2011	Žaloba kvůli urážkám; požadováno 80.000,- Kč
34C 215/2011	Žaloba na nesprávný lékařský postup zdravotnického zařízení; požadovaná omluva a 500.000,- Kč
34C 216/2011	Žaloba kvůli urážkám; požadovaná omluva a 100.000,- Kč

2012

Spisová značka	Důvod žaloby + čeho se žalobce domáhal
34C 3/2012	Žaloba pro urážky; požadována omluva a 100.000,- Kč
34C 12/2012	Žaloba pro urážky; požadovaná omluva
34C 15/2012	Žaloba na nesprávný lékařský postup zdravotnického zařízení; omluva a 100.000,- Kč
34C 25/2012	Žaloba pro urážky; požadovaná omluva a 100.000,- Kč
34C 45/2012	Žaloba pro urážky; požadovaná omluva
34C 47/2012	Žaloba na nesprávný lékařský postup; požadovaná finanční satisfakce
34C 51/2012	Žaloba příbuzných proti pachateli dopravní nehody, při které došlo k usmrcení příbuzného; požadovaná finanční satisfakce
34C 55/2012	Žaloba na neoprávněné zveřejnění fotky žalobkyně v časopise; požadováno 200.000,- Kč
34C 74/2012	Žaloba pro urážky; požadovaná omluva a 500.000,- Kč
34C 75/2012	Žaloba na nesprávný lékařský postup zdravotnického zařízení; požadovaná finanční satisfakce
34C 86/2012	Žaloba na nesprávný lékařský postup zdravotnického zařízení; požadovaná finanční satisfakce
34C 105/2012	Žaloba pro urážky; požadováno 100.000,- Kč
34C 110/2012	Žaloba pro urážky; požadovaná omluva
34C 115/2012	Žaloba příbuzných proti pachateli dopravní nehody, při které došlo k usmrcení příbuzného; požadovaná finanční satisfakce
34C 120/2012	Žaloba na to, že byl žalobce neoprávněně veden v rejstříku trestů; požadováno 1.000.000,- Kč
34C 129/2012	Žaloba proti znalcům, že podali nepravdivý psychiatrický posudek o žalobci; požadováno 520.000,- Kč
34C 131/2012	Žaloba pro urážky; požadovaná omluva a 100.000,- Kč
34C 192/2012	Žaloba pro podvodné jednání při uzavírání smlouvy (žalobkyni měla vzniknout psychická újma); požadovaná omluva a 50.000,- Kč
34C 193/2012	Žaloba na neoprávněné užití fotografie žalobce na internetu; požadováno odstranění fotografie a zaplacení 180.000,- Kč
34C 198/2012	Žaloba pro urážky; požadováno 20.000,- Kč
34C 214/2012	Žaloba pro stalking požadováno zdržet se navazování kontaktů, sledování a obtěžování

2013

Spisová značka	Důvod žaloby + čeho se žalobce domáhal
34C 13/2013	Žaloba na nesprávný lékařský postup zdravotnického zařízení; požadováno 1.000.000,- Kč
34C 22/2013	Žaloba pro urážky; požadováno zdržet se nepravdivých tvrzení o žalobci + omluva
34C 29/2013	Žaloba příbuzných proti pachateli dopravní nehody, při které došlo k usmrcení příbuzného; požadováno 200.000,- Kč pro každého žalobce
34C 44/2013	Žaloba na nesprávný lékařský postup zdravotnického zařízení; požadovaná omluva a 200.000,- Kč
34C 46/2013	Žaloba pro urážky; požadovaná omluva a 10.000,- Kč
34C 76/2013	Domácí násilí; požadováno, aby se žalovaný zdržel fyzického napadání, urážek a navazování kontaktů
34C 117/2013	Žaloba pro urážky; požadováno 30.000,- Kč
34C 129/2013	Žaloba pro urážky; požadováno 500.000,- Kč
34C 135/2013	Žaloba na soudce a znalce za nesprávné rozhodnutí a znalecký posudek; požadováno 1.000.000,- Kč od každého
34C 139/2013	Žaloba na znalce za nesprávné posudky v trestním řízení; požadováno 1.000.000,- Kč
34C 144/2013	Žaloba dcery, že u žalovaného došlo ke smrtelnému pracovnímu úrazu jejího otce; požadováno 240.000,- Kč
34C 145/2013	žaloba pro urážky; požadováno 900.000,- Kč
34C 146/2013	Žaloba na znalce za nesprávný znalecký posudek; požadováno 1.000.000,- Kč
34C 164/2013	Žaloba na nesprávný lékařský postup zdravotnického zařízení; požadováno 2.500.000,- Kč
34C 169/2013	Žaloba na stalking; požadováno zdržet se pronásledování a obtěžování žalobkyně
34C 200/2013	Žaloba na nesprávný lékařský postup zdravotnického zařízení; požadováno 5.000.000,- Kč
34C 201/2013	Žaloba na nesprávný lékařský postup zdravotnického zařízení; požadována finanční satisfakce
34C 202/2013	Žaloba na odškodnění pracovního úrazu; požadováno 18.000.000,- Kč jakožto nemateriální újma
34C 213/2013	Žaloba příbuzných proti pachateli dopravní nehody, při které došlo k usmrcení příbuzné; požadováno 240.000,- Kč

Zdroj: databáze KS Ústí nad Labem; vlastní zpracování

Jelikož v žalobách na ochranu osobnosti obvykle žalobce neuvádí konkrétní osobnostní práva, která byla zásahem dotčena (což ani není pro rozhodování nezbytné, neboť soud vychází především z právního posouzení, co se stalo, jaká újma vznikla a jaké přiznat odškodnění), jsou žaloby následně analyzovány podle vylíčených rozhodných skutečností.

Nejvíce žalob bylo ke krajskému soudu podáno pro urážky ze strany žalovaného, bylo jich celkem 29. Dalším v pořadí jsou žaloby na nesprávný lékařský postup (16 žalob), žaloby pozůstalých proti pachateli smrtelných dopravních nehod (5 žalob) a žaloby pro stalking, neboli nebezpečné pronásledování (3 žaloby).

Z tohoto celkového počtu 71 žalob bylo 1,4 % žalob odmítnuto pro vady, v 15,5 % byla vzata žaloba žalobcem zpět, soud v 11,3 % řízení přerušil na dobu neurčitou a stejně tak u 11,3 % případů nebylo doposud soudem rozhodnuto. Zastavením řízení skončilo 5,6 % žalob, smírem 2,8 % a rozsudkem 50,7 %.

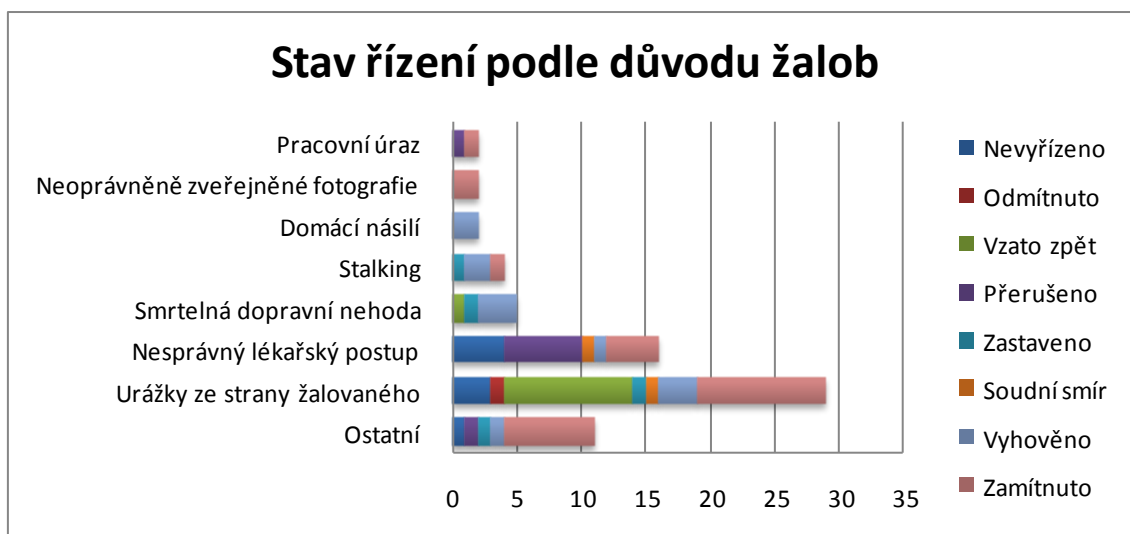
Graf 5 Stav soudního řízení u žalob podaných ke KS Ústí nad Labem

Zdroj: databáze KS Ústí nad Labem; vlastní zpracování

Pokud porovnáme důvody žalob se stavem jejich řízení, tak zjistíme, že soud vyhověl všem žalobám podaným pro domácí násilí. Naopak 100% neúspěšnost mají žaloby podané pro neoprávněné zveřejnění fotografie na sociálních sítích. Nejvíce žalob vzatých žalobcem zpět bylo pro urážky ze strany žalovaného (34%). Tyto žaloby mají stejně tak prvenství i v počtu odmítnutí soudem (3,5%). Stalking vede v počtu zastavených řízení (25%) a neoprávněný lékařský postup v uzavřeném soudním smíru (6,3%). Nejvíce nevyřízených žalob je rovněž pro nesprávný lékařský postup (25%).

Graf 6 Stav řízení podle jednotlivých typů žalob u KS Ústí nad Labem

Zdroj: databáze KS Ústí nad Labem; vlastní zpracování

Délka soudního řízení činila u soudu prvního stupně od zahájení po vydání prvního rozhodnutí v průměru 267,9 dnů (za celé sledované období).

Tabulka 2 Délka řízení u jednotlivých žalob u KS Ústí nad Labem

Sp.zn. 2011	Zahájení řízení	Datum vydání rozhodnutí KS	Délka řízení ve dnech
34C 3/2011	24.2.2010	10.2.2011	352
34C 6/2011	14.1.2011	5.1.2012	357
34C 7/2011	18.1.2011	26.1.2012	374
34C 27/2011	8.2.2011	23.5.2011	104
34C 44/2011	28.2.2011	6.6.2011	98
34C 57/2011	15.3.2011	24.3.2011	9
34C 58/2011	17.2.2011	14.10.2011	239
34C 65/2011	17.3.2011	28.5.2012	439
34C 67/2011	21.3.2011	26.5.2011	70
34C 79/2011	15.4.2011	26.1.2012	286
34C 111/2011	15.2.2009	11.7.2011	877
34C 116/2011	10.5.2011	10.10.2011	153
34C 120/2011	12.5.2011	23.4.2012	346
34C 125/2011	19.5.2011	7.10.2011	141
34C 127/2011	27.5.2011	11.7.2011	45
34C 128/2011	3.1.2010	10.8.2011	584
34C 135/2011	30.5.2011	6.2.2012	256
34C 142/2011	24.6.2011	20.2.2012	241
34C 145/2011	29.6.2011	18.2.2013	601
34C 147/2011	11.6.2011	16.8.2012	433
34C 163/2011	12.8.2011	23.4.2012	255
34C 165/201	26.7.2011	9.12.2011	136
34C 178/2011	29.8.2011	9.1.2012	133

34C 179/2011	29.8.2011	25.1.2013	149
34C 190/2011	26.9.2011	9.9.2013	714
34C 192/2011	8.7.2011	8.7.2013	732
34C 198/2011	16.10.2011	16.2.2012	122
34C 201/2011	31.10.2011	15.10.2012	350
34C 214/2011	16.2.2011	25.1.2012	343
34C 215/2011	23.11.2011	25.1.2013	430
34C 216/2011	25.11.2011	2.4.2012	129

průměrná délka řízení pro vydání rozhodnutí soudu I°

306,4 (cca 10 měsíců)

Sp. zn. 2012	Zahájení řízení	Datum vydání rozhodnutí KS	Délka řízení ve dnech
34C 3/2012	9.1.2012	25.1.2013	383
34C 12/2012	6.10.2012	29.10.2012	23
34C 15/2012	8.2.2012	28.5.2012	110
34C 25/2012	2.3.2012	22.10.2012	234
34C 45/2012	29.3.2012	28.5.2013	427
34C 47/2012	4.4.2012	29.8.2012	147
34C 51/2012	26.3.2012	1.10.2012	187
34C 55/2012	13.4.2012	4.2.2013	297
34C 74/2012	10.5.2012	14.1.2013	249
34C 75/2012	14.4.2011	23.10.2012	559
34C 105/2012	16.3.2011	1.10.2012	566
34C 110/2012	9.7.2012	7.4.2013	274
34C 115/2012	13.7.2012	3.12.2012	143
34C 120/2012	30.5.2012	12.11.2012	166
34C 129/2012	17.8.2012	14.1.2013	150
34C 131/2012	20.8.2012	15.3.2013	207
34C 192/2012	20.10.2012	18.4.2014	545
34C 193/2012	29.11.2012	18.2.2013	81
34C 214/2012	31.12.2012	29.4.2013	119

průměrná délka řízení pro vydání rozhodnutí soudu I°

256,2 (cca 8,4 měsíce)

Sp. zn. 2013	Zahájení řízení	Datum vydání rozhodnutí KS	Délka řízení ve dnech
34C 22/2013	7.3.2013	28.6.2013	113
34C 29/2013	20.3.2013	30.1.2014	316
34C 44/2013	4.4.2013	4.10.2013	183
34C 46/2013	9.4.2013	22.10.2013	196
34C 76/2013	9.5.2013	25.10.2013	173
34C 129/2013	29.7.2013	4.11.2013	98
34C 139/2013	5.8.2013	10.10.2013	66
34C 144/2013	15.8.2013	13.6.2014	302
34C 146/2013	20.8.2013	11.9.2013	22
34C 164/2013	10.9.2013	13.6.2014	277
34C 169/2013	24.6.2013	16.5.2014	326
34C 202/2013	3.8.2012	20.10.2014	809
34C 213/2013	25.11.2013	7.8.2014	255

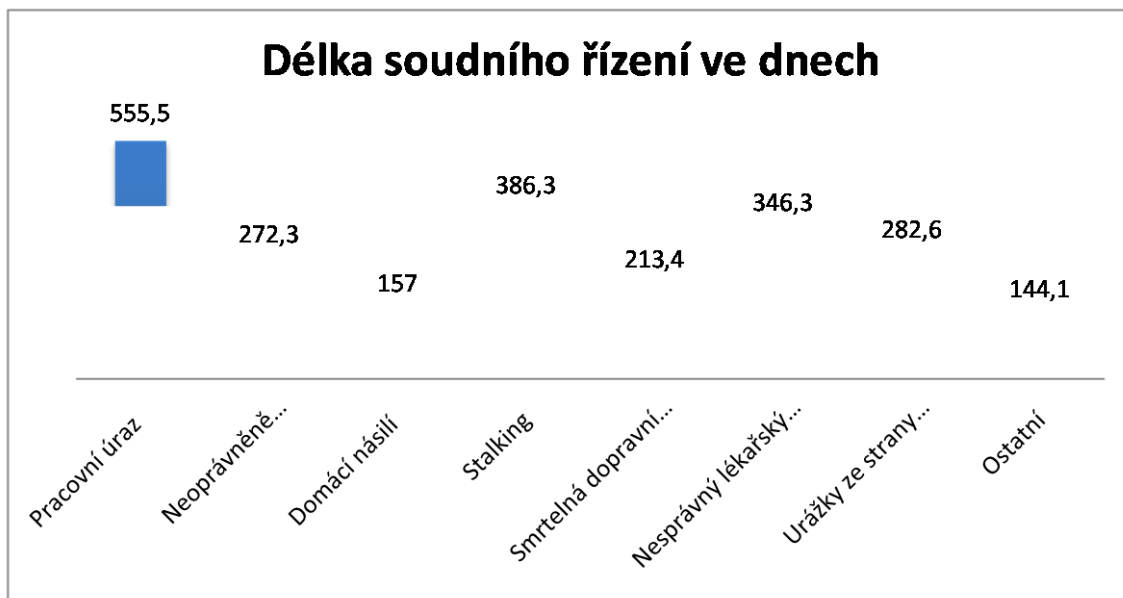
průměrná délka řízení pro vydání rozhodnutí soudu I°

241,2 (cca 7,9 měsíce)

Zdroj: vlastní šetření; vlastní zpracování

Jak vyplývá z grafu 7, v průměru nejdelší dobu řízení mají žaloby podané z důvodu pracovního úrazu. Následují žaloby pro stalking a neoprávněný lékařský postup.

Graf 7 Průměrná délka řízení u KS Ústí nad Labem podle typu žalob

Zdroj: vlastní šetření; vlastní zpracování

Z rozhodnutých 64 případů byla skoro u poloviny podaná stížnost do rozhodnutí soudu, a proto byly spisy předloženy Vrchnímu soudu v Praze, jakožto druhoinstančnímu soudu, k přezkoumání rozhodnutí. Vrchní soud ve většině případů potvrdil rozhodnutí krajského soudu, pouze ve dvou níže uvedených případech rozsudek zcela zrušil.

Dne 11.7.2011 pod spisovou značkou 34C 111/2011 Krajský soud odmítl žalobu na nesprávný lékařský postup. Žalobce v této žalobě požadoval omluvu a 100.000,- Kč. Žaloba byla odmítnuta pro vady, proti čemuž si žalobce podal odvolání. Vrchní soud rozhodnutí KS zrušil s tím, že vady nejsou tak závažné, aby se nedalo v řízení pokračovat. Věc byla tedy vrácena krajskému soudu, který ve věci následně vydal rozsudek, kterým žalobu zamítl, neboť žalobce neprokázal, že by vůči němu bylo ze strany nemocnice postupováno špatně, že by ho uráželi a šikanovali a ani v žalobě nebyly uvedeny bližší údaje, v čem konkrétně pochybení žalobce spatřoval. Po vyhlášení rozsudku se oba účastníci vzdali práva na odvolání.

V druhém případě byla žaloba podána pro urážky a žalobce požadoval omluvu a 100.000,- Kč. Řízení bylo vedeno pod sp. zn. 34C 25/2012, a soud žalobě vyhověl. Žalovaný však podal proti rozsudku odvolání a v průběhu odvolacího řízení žalobce zemřel. Z tohoto důvodu nelze v řízení dál pokračovat, proto Vrchní soud musel rozsudek krajského soudu zrušit a řízení zastavit.

Graf 8 Stížnosti podané do rozhodnutí KS Ústí nad Labem

Zdroj: databáze KS Ústí nad Labem; vlastní zpracování

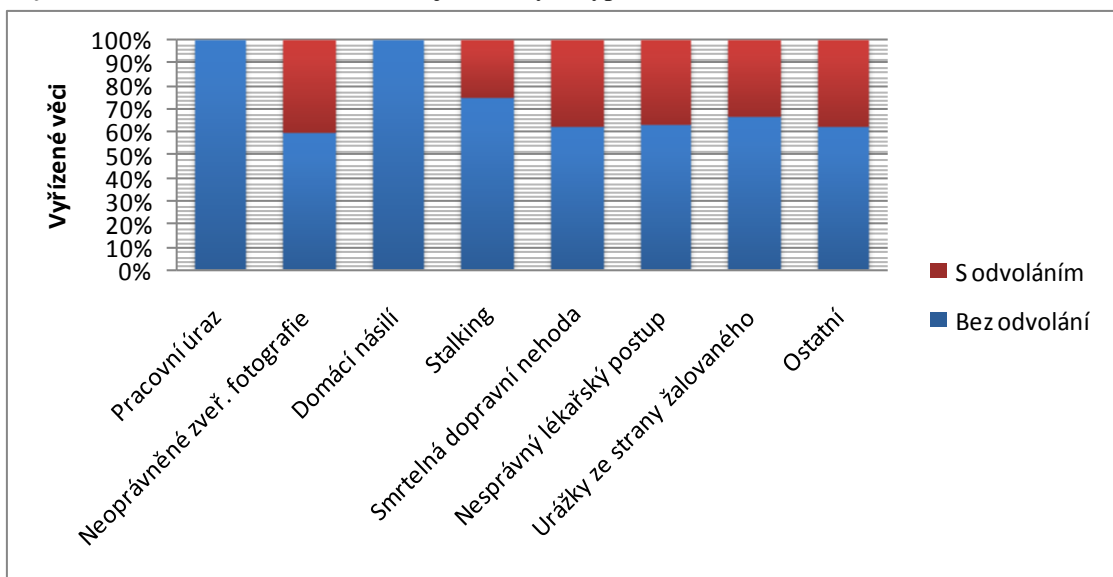
Jak vyplývá z grafu 8, institutu dovolání bylo využito za celé tři roky celkem dvakrát, a to ve věci sp. zn. 34C 179/2011 a 34C 74/2012. V obou případech Nejvyšší soud dovolání odmítl jako nepřipustné.

Rovněž ve dvou případech byla podána ústavní stížnost. První se netýkala věci samé, ale pouze nákladů řízení. Ve věci sp. zn. 34C 20/2011 soudce Krajského soudu v Ústí nad Labem žalobu zamítl a přiznal žalovanému náklady řízení. V odvolacím řízení Vrchní soud potvrdil výrok ve věci samé, avšak změnil výrok o nákladech řízení tak, že náklady žalovanému nepřiznal. Žalovaný podal ústavní stížnost pro nepřiznání nákladů řízení. Ústavní soud dal žalovanému za pravdu a zrušil rozhodnutí vrchního soudu ohledně nákladů řízení. Vrchní soud musel následně náklady řízení žalovanému přiznat.

V druhém případě vrchní soud potvrdil rozsudek krajského soudu sp.zn. 34C 129/2012. Proti rozsudku vrchního soudu byla podána ústavní stížnost, která byla odmítnuta jako nepřijatelná, protože žalobkyně nevyužila možnost podat dovolání.

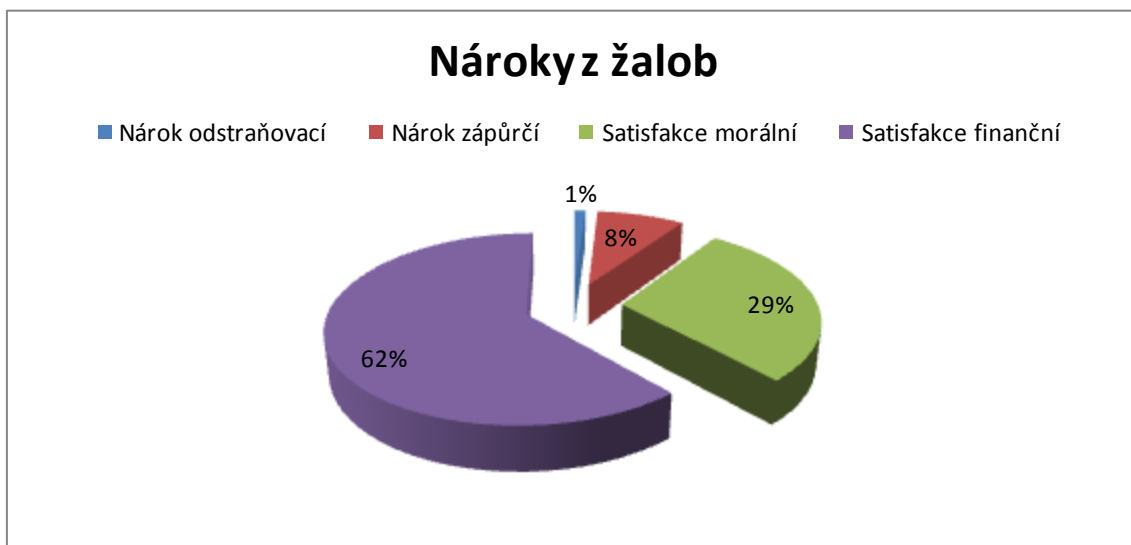
Pokud opět porovnáme důvody žalob na ochranu osobnosti se stížnostmi podanými do rozhodnutí soudu prvního stupně, zjistíme, že nejméně spokojených s výsledkem jsou účastníci řízení pro neoprávněné zveřejnění fotografií na sociálních sítích.

Graf 9 Podíl rozhodnutí a odvolání u jednotlivých typů žalob KS Ústí nad Labem

Zdroj: vlastní šetření; vlastní zpracování

Graf 10 Nároky uplatňované v žalobách u KS Ústí nad Labem

Zdroj: databáze KS Ústí nad Labem; vlastní zpracování

Nejčastěji požadovanou náhradou za nemajetkovou újmu bylo finanční zadostiučinění (62%). Morální zadostiučinění požadovalo v žalobách 29%, záporního nároku 8% a odstraňovacího nároku pouze 1% (viz graf 10).

Oprávněných žalob, tedy případů, ve kterých byl ujednáán soudní smír nebo ve kterých soud žalobě vyhověl, tvoří pouhých 18%. Jedná se o případy uvedené v tabulce 5.

Tabulka 3 Oprávněné žaloby podané ke KS Ústí nad Labem

Spisová značka	Důvod žaloby + požadovaná náhrada škody	Rozhodnutí soudu
34C 44/2011	Žaloba kněze kvůli křivému nařčení ze sexuálního obtěžování dítěte; o omluvu a 90.000,- Kč	Vyhověno
34C 125/2011	Domácí násilí; družka žalovala druha, aby se zdržel fyzického napadání a urážek	Vyhověno
34C 135/2011	Žaloba příbuzných proti pachateli dopravní nehody, při které došlo k úmrtí příbuzné žalobců; požadována finanční satisfakce	Vyhověno z části
34C 142/2011	Žaloba na nesprávný postup zdravotnického zařízení; požadována finanční satisfakce	Soudní smír
34C 145/2011	Žaloba na nesprávný postup zdravotnického zařízení; požadována finanční satisfakce	Vyhověno z části
34C 165/2011	Odškodnění oběti trestního činu znásilnění; požadováno 100.000,- Kč	Vyhověno
34C 178/2011	Žaloba pro urážky žalobce; požadováno zdržet se nepravdivých tvrzení o žalobci + omluva	Vyhověno
34C 190/2011	Žaloba kvůli stalkingu; požadavek, aby žalované se nemohly přiblížit k žalobci a zdržely se navazování kontaktu	Vyhověno
34C 51/2012	Žaloba příbuzných proti pachateli dopravní nehody, při které došlo k usmrcení příbuzného; požadovaná finanční satisfakce	Vyhověno
34C 115/2012	Žaloba příbuzných proti pachateli dopravní nehody, při které došlo k usmrcení příbuzného; požadovaná finanční satisfakce	Vyhověno z části
34C 110/2012	Žaloba pro urážky; požadovaná omluva	Soudní smír
34C 214/2012	Žaloba pro stalking požadováno zdržet se navazování kontaktů, sledování a obtěžování	Vyhověno
34C 76/2013	Domácí násilí; požadováno, aby se žalovaný zdržel fyzického napadání, urážek a navazování kontaktů	Vyhověno

Zdroj: databáze KS Ústí nad Labem; vlastní zpracování

U nesprávných lékařských zákroků obvykle soud v odůvodnění rozsudku zmiňuje dotčené právo na zdraví. Do práva na čest a lidskou důstojnost dle soudu patří, pokud například někdo někoho uráží nebo pomlouvá. U nesprávného lékařského zákroku bývá dotčeno právo na zdraví a jiná práva již soudce nerozepisuje. U domácího násilí a u stalkingu zmiňuje dotčené právo na zdraví, soukromí, lidskou důstojnost a čest. Pokud jde o žaloby, kde příbuzní žalují např. pachatele dopravní nehody, že způsobil úmrtí příbuzného, tam se jedná o zásah do práva na soukromí žalobců, přičemž součástí práva na soukromí je i právo na rodinný život, tj. rozvíjení rodinných vztahů se zemřelým. Samotné právo na život v těchto věcech není předmětem řízení, neboť právo na život se týká pouze zemřelého, který není účastníkem řízení.

Z tohoto pohledu je tedy nejčastěji zasahováno do práva na ochranu soukromí. Tento závěr je však zavádějící, neboť jak už bylo jednou konstatováno, soud nepovažuje za podstatné vyjmenovávat všechna konkrétní dotčená práva a zaměřuje se na samotné posouzení rozhodných skutečností.

4.2 Vzorový příklad

Mediáně známý případ šikany se sexuálním podtextem mezi žáky 9. třídy jedné ze základních škol v Litoměřicích řešil mimo jiné i Krajský soud v Ústí nad Labem pod sp. zn. 34C 179/2011. Poškozeným dívkám se nelíbilo, že škola o problému šikany ve škole věděla, ale neřešila ho. Dne 29.8.2011 bylo proto zahájeno řízení v právní věci žalobkyň J.A. a K.N. proti žalovanému Lingua Universal soukromé základní a mateřské škole, s.r.o., se sídlem v Litoměřicích. Žalobkyně podaly k soudu žalobu na ochranu osobnosti s tím, že požadovaly, aby žalovaný na svých internetových stránkách po dobu jednoho roku od právní moci rozsudku zveřejnil omluvu za svůj postoj. Zároveň žalobkyně požadovaly, aby žalovaný žalobkyním zaslal na adresy jejich trvalého bydliště omluvné dopisy a také zaplatil každé částku 50.000,- Kč jako náhradu nemajetkové újmy. Soud prvního stupně věc posoudil a dospěl k závěru, že ze strany žalovaného nedošlo k neoprávněnému zásahu do osobnostních práv žalobkyň. 25.1.2013 proto vydal rozsudek, ve kterém celou žalobu zamítl s odůvodněním, že žalobkyně neprokázaly tvrzenou nemajetkovou újmu a nebyla prokázána ani příčinná souvislost mezi tvrzeným nesprávným postupem žalovaného při řešení šikany a tvrzenou újmou na osobnostních právech žalobkyň. Podle krajského soudu

má určitá psychická újma zjištěná u žalobkyň původ v sexuálním zneužívání těchto žalobkyň a s vyšetřováním celé věci, nikoliv v chybném postupu školy.

Proti rozhodnutí soudu si žalobkyně podaly dne 19.2.2013 odvolání k Vrchnímu soudu v Praze. Na základě provedeného dokazování odvolací soud potvrdil dne 3.12.2013 rozsudek soudu prvního stupně s tím, že za zásadní zásah do osobnostních práv žalobkyň je třeba podle jeho názoru považovat jejich sexuální obtěžování třemi spolužáky, přičemž toto excesivní jednání a důsledek s tím spojený nelze přičítat k tíži žalovaného. Odvolací soud se ztotožnil i s názorem soudu prvního stupně, že postup žalovaného při řešení předmětného jednání nelze považovat za neoprávněný zásah do osobnostních práv žalobkyň. Při posuzování měl soud k dispozici nejen zprávu České školní inspekce, ale i další důkazní materiály. Ze všech těchto důkazních materiálů nebyl prokázán neoprávněný zásah způsobilý vyvolat nemajetkovou újmu na důstojnosti a cti žalobkyň, jakož i na jejich zdraví a proto ani odvolací soud neshledal odpovědnost žalovaného.

Dne 24.3.2014 podaly žalobkyně proti rozhodnutí odvolacího soudu dovolání s tím, že rozhodnutí odvolacího soudu je nepřezkoumatelné. Nejsou z něho jednoznačně patrné důvody, které vedly odvolací soud k zamítavému rozhodnutí. Žalobkyně se domnívají, že odvolací soud posoudil právní otázku jinak, zejména nevzal v úvahu některé důkazní materiály, které musí jednoznačně stačit k závěru o neoprávněném zásahu do jejich osobnostních práv. Jde zejména o výpověď paní H., rodičů žalobkyň, agresorů i rodičů agresorů.

Žalovaný se k dovolání vyjádřil tak, že jej považuje za bezdůvodné, neboť v něm není uvedený jakýkoliv konkrétní judikát Nejvyššího soudu, který by se zabýval stejným nebo obdobným stavem a od něhož by se měl odvolací soud odchýlit. Žalovaný rovněž žádá přiznání nákladů odvolacího řízení.

Nejvyšší soud neshledal v souzené věci předpoklady přípustnosti dovolání a aniž by nařizoval jednání, tak dovolání dne 21.1.2015 jako nepřípustné odmítl. V odůvodnění přitom odkazuje na usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25.9.2013, sp. zn. 29 Cdo 2394/2013, kterým přijal závěr, že má-li být dovolání přípustné proto, že napadené rozhodnutí závisí na řešení otázky hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlí od ustálené rozhodovací praxe odvolacího soudu, musí být z obsahu

dovolání patrně, o kterou otázku hmotného nebo procesního práva jde a od které rozhodovací praxe se při řešení této právní otázky odvolacím soudem odchyluje. Podané dovolání žalobkyň těmto zásadám nevyhovovalo. Dovolací soud rovněž poukázal na skutečnost, že proti rozsudkům a usnesením, v nichž bylo rozhodnuto o peněžitém plnění nepřevyšujícím 50.000,- Kč není dovolání přípustné, ledaže by šlo o pracovněprávní vztahy nebo vztahy ze spotřebitelských smluv (§ 238 odst. 1 písm. c) OSŘ). Proti rozhodnutí Nejvyššího soudu nebyl přípustný žádný opravný prostředek.⁶⁷

Délka celého řízení trvala přibližně 3,5 roku a žalobkyně po vynesení konečného rozhodnutí musely uhradit náklady soudního řízení ve výši celkem 6.114,- Kč.

⁶⁷ usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. září 2013, sp. zn. 29 Cdo 2394/2013

5 Závěr

Z právní teorie ochrany osobnosti vyplývá, že osobnostní práva, jakožto užší soubor základních lidských práv a svobod, jsou regulována a chráněna řadou vzájemně propojených systémů hmotněprávních a procesních záruk. Tyto záruky procházejí napříč jednotlivými závaznými mezinárodními dohodami a úmluvami, včetně právního řádu České republiky. Přesná definice pojmu osobnosti však neexistuje. Z právních předpisů lze dovést, že zahrnuje vše, čím se člověk projevuje navenek ve vztahu ke svému okolí a je s tím neoddělitelně spjat. Právo na ochranu osobnosti spolu se základními lidskými právy a svobodami vychází z ústavněprávní roviny. Hlavním pramenem osobnostního práva je v České republice občanský zákoník. Katalog osobnostních práv má sice snahu obsáhnout co možná nejširší prostor ochrany osobnosti, přesto jeho výčet je pouze demonstrativní a dává tak velký prostor rozhodovací praxi.

Stejně jako v teorii, tak i v soudní praxi se jednotlivá osobnostní práva značně prolínají a dochází tak ke vzniku stále nových situací. Není proto možné v rozsahu jedné bakalářské práce porovnat všechna osobnostní práva, respektive jejich kompletní obsah.

Nejvíce porušovaným právem z pohledu ústeckého kraje je právo na soukromí člověka neboli právo na soukromý život. Toto právo patří mezi základní lidská práva a v mezinárodních smlouvách a smlouvách ústavních bývá chráněno spolu s právem na ochranu rodiny, nedotknutelnosti osobnosti, právem na ochranu osobních údajů i některých dalších práv. Ústavní princip svobody a rovnosti je v České republice zakotven v čl. 1, 3 a 7 odst. 1 Listiny základních práv a svobod. Zároveň se jedná o základní všeobecné osobnostní právo a proto je i jedním z osobnostních práv uvedeným v demonstrativním výčtu § 81 ObčZ. Jeho obsah je však určován především judikaturou soudů, proto toto právo bývá označováno často jako právo soudní. Jelikož do tohoto práva spadá i ochrana rodinného života, ochrana obsahu soukromých informací v osobních písemnostech, odběr biologických vzorků bez souhlasu dotčených osob apod., v praxi to znamená nespočet možných případů, kterými do něho může být zasaženo. Nejčastěji je toto právo zmiňováno v rozhodnutích takových žalob, kde příbuzní žalují např. pachatele dopravní nehody za to, že způsobil úmrtí příbuzného, neboť jeho smrtí jim znemožnil rozvoji rodinných vztahů. Rovněž v případě stalkingu (nebezpečného pronásledování)

nebo domácího násilí dochází k zásahům do práva, ale zároveň jsou dotčena i práva na lidskou důstojnost, čest, zdraví atd. Vzhledem k již zmíněné provázanosti obsahů jednotlivých osobnostních práv, soudci ve svých rozhodnutích všechna dotčená práva nezmiňují, ale v odůvodněních pouze popisují své vlastní zhodnocení všech vylíčených rozhodných skutečností. Pro konečné rozhodnutí je tak nejdůležitější posouzení všech okolností případu, rozsahu a závažnosti vzniklé nemajetkové újmy a náhrada škody, která má být žalobci přiznána. Nezastupitelnou roli zde hraje judikatura soudů, která významnou částí dotváří právní úpravu osobnostních práv. Z tohoto hlediska jsou kladeny i zvýšené nároky na soudce, neboť znalost nejen právních norem, ale rovněž i judikatury, zejména Evropského soudu pro lidská práva, Ústavního soudu, jakož i rozhodovací činnost Nejvyššího soudu, zajišťuje účastníkům právní jistoty.

Zhodnocení konkrétních případů je převážně výsledkem volných soudcovských úvah. Také určování způsobu náhrady škody či nemajetkové újmy záleží na subjektivním posouzení soudu. Dle právního řádu má prioritu poskytnutí morálního zadostiučinění před zadostiučiněním peněžitým. V praxi je soudem přiznáno více zadostiučinění finančních, nicméně oba typy zadostiučinění jsou v převážné většině případů požadovány souběžně.

Délka řízení by měla být dle závazných právních předpisů přiměřená, a to s ohledem na obtížnost dokazování. V tomto ohledu lze hodnotit soudní řízení v oblasti ochrany osobnosti z pohledu Krajského soudu v Ústí nad Labem velmi pozitivně, neboť v porovnání se soudním řízením u Evropského soudu pro lidská práva je v průměru až 6x kratší.

Naopak ke kritice v oblasti ochrany osobnosti by v současné době mohla přispět centralizace soudního řízení, tedy změna prvoinstančního soudu z krajského, na okresní. Vzhledem ke stále se snižujícímu počtu podaných žalob a zároveň jejich značné různorodosti by bylo přijatelnější, aby žaloby ve věcech ochrany osobnosti řešil prvoinstančně opět specializovaný soudce krajského soudu. Hlavním požadavkem na kvalifikační předpoklady soudců mají být především hlediska morální a odborná a právě z pohledu odbornosti by bylo účelné, aby soudce přišel s žalobami na ochranu osobnosti častěji do styku, a byl tak nucen mít nad touto problematikou neustálý náhled.

6 Seznam použitých zdrojů

6.1 Literatura

GERLOCH, Aleš a Jiří HŘEBEJK. *Ústavní systém České republiky: základy českého ústavního práva*. Vyd. 4., aktualiz. a dopl. Praha: Prospektrum, 2002. ISBN 80-717-5106-5.

FIALA, Josef. *Lexikon: občanské právo*. Vyd. 2., rozš. Ostrava: Sagit, 2001, 512 s. Lexikony Sagit, sv. 3. ISBN 80-720-8237-X.

FLEGL, Vladimír. *Ústavní a mezinárodní ochrana lidských práv*. vyd. 1. Praha: C. H. Beck, 1997, xliv, 292 s. ISBN 80-717-9125-3.

HURDÍK, Jan. *Občanské právo hmotné: Obecná část. Absolutní majetková práva*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013, 308 s. ISBN 978-80-7380-377-3.

KNAP, Karel. *Ochrana osobnosti podle občanského práva*. 4. podstatně přeprac. a dopl. vyd. Praha: Linde, 2004, 435 s. ISBN 80-720-1484-6.

PAVLÍČEK, Václav. *Ústava a ústavní řád České republiky: komentář*. 2. dopl. a podst. rozš. vyd., aktualiz. dotisk podle stavu k 1.1.2003. Praha: Linde, 2002, 1164 s. *Zákony - komentáře* (Linde). ISBN 80-720-1391-2.

PLECITÝ, Vladimír, Josef VRABEC a Josef SALAČ. *Základy občanského práva*. 5. upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010, 297 s. *Vysokoškolské učebnice* (Aleš Čeněk). ISBN 978-807-3802-936.

POTOČNÝ, Miroslav a Jan ONDŘEJ. *Mezinárodní právo veřejné: zvláštní část*. 5., dopl. a rozš. vyd. Praha: C.H. Beck, 2006, xxii, 511 s. *Právnícké učebnice* (C.H. Beck). ISBN 8071795364.

PROUZOVÁ, Anna. *Evropský soud pro lidská práva: organizace, pravomoci a řízení*. Praha: Linde, 2004, 186 s. ISBN 80-720-1500-1.

SOKOL, Jan. *Moc, peníze a právo: esej o společnosti a jejích institucích*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007, 291 s. ISBN 978-807-3800-666.

SUDRE, Frédéric. *Mezinárodní a evropské právo lidských práv*. Vyd. 1. Překlad Jiří Malenovský. Brno: Masarykova univerzita, 1997, 364 s. Edice učebnic Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, č. 160. ISBN 80-210-1485-7.

ŠTURMA, Pavel. *Mezinárodní a evropské kontrolní mechanismy v oblasti lidských práv*. Vyd. 1. Praha: C.H. Beck, 1999, viii, 80 s. Beckova skripta. ISBN 80-717-9133-4.

TELEC, Ivo. *Přirozené právo osobnostní a jeho státní ochrana. Právní rozhledy: časopis pro všechna právní odvětví*. Praha: C. H. Beck, ISSN 1210-6410.

6.2 Jiné zdroje

CONNECTED VEHICLE REFERENCE IMPEMENTATION ARCHITECTURE. *Výroční zpráva 2013* [online]. 2014. [cit. 2014-12-02]. Zdroj dostupný z WWW: <<http://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2014-06/qdag14001csc.pdf>>

ČESKO. Důvodová zpráva k novému občanskému zákoníku [on-line]. 2012. [cit. 2014-05-06]. Dostupné z WWW: <<http://obcanskyzakonik.justice.cz/fileadmin/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>>

ČESKO: Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 48/2010 Sb., o sjednání Protokolu č. 14 k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod, kterým se mění kontrolní systém Úmluvy. In *Sbírka mezinárodních smluv* [online]. 2010 [cit. 2014-11-26]. Zdroj dostupný na WWW: <<http://www.esipa.cz/sbirka/sbsrv.dll/sb?DR=SB&CP=2010m048>>

ČESKO. Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb., o Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod [on-line]. 2014 [cit. 2014-12-10]. Zdroj dostupný na WWW: <<http://www.nssoud.cz/historie/umluva.pdf>>

ČESKO. Vyhláška ministerstva zahraničních věcí č. 143/1988 Sb., o úmluvě proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání. [on-line 2014-09-16]. Zdroj dostupný z WWW: <<http://www.zakony.cz/zakon-143-1988-Sb-Vyhlaska-ministra-zahranicnich-veci-o-umluve-proti-muceni-a-jinemu-krutemu-nelidskemu-ci-ponizujici-SB1988143/>>

ČESKO. Zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR. [cit. 2014-11-28].

ČESKO. Zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR. [cit. 2014-11-28].

ČESKO. Zákon č. 89/2012 Sb., Občanský koník. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR. [cit. 2014-11-28].

ČESKO. Zákon č. 99/1963 Sb., Občanský soudní řád. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR. [cit. 2014-12-29].

EUROPEN COURT OF HUMAN RIGHTS. *Evropská úmluva o ochraně lidských práv*. [on-line 2015-01-25]. Zdroj dostupný na WWW: <http://www.echr.coe.int/Documents/Convention_CES.pdf>

EUROPEN COURT OF HUMAN RIGHTS. *The Court in Brief* [online]. Zdroj dostupný z WWW: <http://www.echr.coe.int/Documents/Court_in_brief_ENG.pdf>

EUROPEN COURT OF HUMAN RIGHTS. *50years of activity: The Court in Facts and figures* [on-line]. 2010. [cit. 2014-12-18]. Zdroj dostupný z WWW: <http://www.echr.coe.int/Documents/Facts_Figures_1959_2009_ENG.pdf>

HUBÁLKOVÁ, Eva. Stručná rukojeť českého advokáta k Evropské úmluvě o lidských právech. In *Bulletin advokacie* [online]. 2004 [cit. 2015-1-18]. Zdroj dostupný z WWW: http://www.cak.cz/assets/files/170/BA_04_Z2.pdf

Vládní návrh nového občanského zákoníku [online]. 2012. [cit. 2014-05-06]. Zdroj dostupný z WWW: http://obcanskyzakonik.justice.cz/tinymce-storage/files/Vladni_navrh_obcanskeho_zakoniku_LRV_090430_final_s%20obsahem.pdf

ORGANIZACE SPOJENÝCH NÁRODŮ. *Úmluva o právech dítěte*. [online 2014-09-16]. Zdroj dostupný z WWW: <http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/umluva-o-pravech-ditete.pdf>

ORGANIZACE SPOJENÝCH NÁRODŮ. *Všeobecná deklarace lidských práv*. [online 2014-09-12]. Zdroj dostupný z WWW: <http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/vseobecna-deklarace-lidskych-prav.pdf>

RADA EVROPY. *Členské státy Rady Evropy* [online 2014-08-12]. Zdroj dostupný na WWW: <http://www.radaevropy.cz/clenske-staty-rady-evropy.html>

RADA EVROPY. *Historie a vznik Rady Evropy*. [online 2014-08-12]. Zdroj dostupný na WWW: <http://www.radaevropy.cz/historie-vznik-rady-evropy.html>

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. listopadu 2007, sp. zn. 30 Cdo 1174/2007, uveřejněné pod číslem 29/2009 Sbírký soudních rozhodnutí a stanovisek, ECLI:CZ:NS:2007:30.CDO.1174.2007.1

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. září 2013, sp. zn. 29 Cdo 2394/2013, uveřejněné pod číslem 4/2014 Sbírký soudních rozhodnutí a stanovisek, ECLI:CZ:NS:2013:29.CDO.2394.2013.1